

T. C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KUR'ÂN-I KERİM OKUMA ve KİRÂAT İLMİ BİLİM DALI

**ÂSİM KİRÂATINDA HAFS B. SÜLEYMAN RİVAYETİ İLE EBÛ
BEKR ŞU'BE RİVAYETİ ARASINDAKİ FARKLILIKLAR VE
ANLAMA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Yusuf EZEN

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Cemil KÜÇÜK

VAN-2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yusuf EZEN tarafından hazırlanan “**Asım Kıraatında Hafs B. Süleyman Rivâyeti ile Ebû Bekr Şu’be Rivâyeti Arasındaki Farklılıklar ve Anlama Etkisi**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Cemil KÜÇÜK Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Van YYÜ Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Başkan: Prof. Dr. Mehmet ÜNAL İslami İlimler Anabilim Dalı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Selim AYDAY Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Van YYÜ Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALTIN İslami İlimler Anabilim Dalı, Eren Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum
Yedek Üye: Prof. Dr. Selahattin SÖNMEZSOY Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Van YYÜ Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum
Tez Savunma Tarihi:	20/12/2019
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (20.12.2019)

Yusuf EZEN

(Yüksek Lisans Tezi)

Yusuf EZEN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Aralık 2019

**ÂSİM KİRÂATINDA HAFS B. SÜLEYMAN RİVAYETİ İLE EBÛ BEKR
ŞU'BE RİVAYETİ ARASINDAKİ FARKLILIKLAR VE ANLAMA ETKİSİ**

ÖZET

Sahîh kırâatler, ilk devirlerden zamanımıza kadar okunmuş ve okutulmuştur. Günümüzde bu kırâatler içinde, tezimizin de ana esasını oluşturan Hafs rivayetiyle bize kadar ulaşan Âsım Kırâatı, Müslümanlar arasında daha çok okunmakta ve okutulmaktadır. Diğer kırâatler ise, bazıları hariç birer ilim olarak bu alanda ihtisas yapmakta olan kişiler tarafından okunmaktadır.

Çalışmamızda, konunun iyi anlaşılması maksadıyla, giriş kısmından sonra Kırâat ilminin temel konuları hakkında bilgi verilmiştir.

Tefsirle ilgilenen âlimler, Kur'ân-ı Kerîm'i daha iyi anlayabilmek maksadıyla kırâat ve kırâat farklılıklarına dikkat çekmişlerdir. Eserlerinde de bu farklılıklara yeri geldikçe yer vermişlerdir. Bu farklılıklar, hem kırâat imamları hem de râvileri tarafından okunmak suretiyle günümüze kadar gelmiştir. Kırâat ilmi tefsir, fıkıh ve kelam gibi konulara kaynaklık etmiştir. İşte bu nedenden ötürü bu alanla uğraşanlara az da olsa bir katkı sağlama düşüncesiyle birinci ve ikinci bölümde çalışmamızın esasını teşkil eden "Hafs b. Süleyman rivayeti ile Ebû Bekr Şu'be rivayeti arasında anlama etki eden ve etmeyen farklılıklar" ele alınmıştır. Çalışmamız sonuç ve kaynakça ile sona ermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırâat, Hafs b. Süleyman, Ebû Bekr Şu'be, Rivayet.

Sayfa Sayısı: X+106

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Cemil KÜÇÜK

(Master Thesis)

Yusuf EZEN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

December, 2019

**THE EFFECT OF HAFS B. SÜLEYMAN STORAGE ON ABÛ BEKR ŞU'BE
STORAGE AND UNDERSTANDING IN ASIM KIRA**

ABSTRACT

Sahîh Kırâat, from the first period to the present time has been read and taught. Asim Kırâati, who reached us with Hafs narration, which is the main basis of our thesis, is read and taught among Muslims. The other Qur'an is read by people who specialize in this field as science except some.

In order to understand the subject well in our study, firstly, in the first chapter Information about the subjects of science of Kırâat is given.

Scholars interested in the exegesis have pointed out the differences between Qur'an and Qur'an in order to better understand the Qur'an. They have included these differences in their works. These differences have been read to the present day by both the imams of the Qiraat and the narrators. The science of Qur'an has been the source of issues such as tafsir, fiqh and kalam. For this reason, with the idea of making a little contribution to those who are engaged in this field, the main subject of our study in the second part is Haf Hafs in Asim Kiraat. The differences and comprehension effect of Suleyman narration from Abu Bakr Shu'ba narration are discussed. Our study concludes with conclusions and bibliography.

Key Words: Kırâat, Hafs B. Süleyman, Abu Bakr Shube, Narration.

Number of pages: X+106

Thesis advisor: Dr. Öğr. Üyesi Cemil KÜÇÜK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	İV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	İX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ	1
1. KİRÂAT İLMİ İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER.....	4
2. HAFS BİN SÜLEYMAN, HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ.....	10
2.1. Hayatı.....	10
2.2. İlmî Kişiliği.....	11
2.2.1.Kırâat İlmindeki yeri.....	11
2.2.2. Hadîs İlmindeki Yeri.....	12
2.2.3.Hocaları	13
2.2.4. Öğrencileri.....	13
3. EBÛ BEKR ŞU'BE, HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ.....	14
3.1. Hayatı.....	14
3.2. İlmî Kişiliği.....	14
3.2.1. Kırâat İlmindeki yeri.....	14
3.2.2. Hadîs ilmindeki Yeri.....	15
3.2.3. Hocaları	15
3.2.4. Öğrencileri.....	16
4. HAFS BİN SÜLEYMAN RİVAYETİ İLE EBÛ BEKR ŞU'BE RİVAYETİ ARASINDAKİ FARKLILIKLAR VE ANLAMA ETKİSİ	17
4.1. Anlama Etki Etmeyen Farklılıklar	17
4.1.1. Hemze ile İlgili Kırâat Farklılıkları	18
4.1.1.1. Hemze'nin Aslî (Tahkik) ve Vâv Şeklinde Okunması.....	18
4.1.1.2. Hemze'nin Kelime Sonlarında Olup Olmaması.....	21
4.1.1.3. Hemze'nin farklı şekillerde Okunması.....	23
4.1.2. Hemze'nin İbdâl ile Okunup Okunmaması.....	25
4.1.3. Hemze'nin Teshîl ile Okunup Okunmaması.....	27
4.1.4. Aynı Kelimelerin Farklı Lehçelerde Farklı Harekelerle Okunması.....	27

4.1.5. Hareke'nin Sükûn ile Okunması	36
4.1.6. ص Harfinin س İle Okunması	41
4.1.7. Harflerdeki Kırâat Farklılıkları	42
4.1.7.1. İdğamda İki Râvi Arasındaki Farklılıklar	42
4.1.7.1.1. (ذ) Harfinin (ت) Harfine İdğamı	42
4.1.7.1.2. (ت) Harfinin (ذ) Harfine İdğamı	45
4.1.7.1.3. (ن) Harfinin (و) Harfine İdğamı	49
4.1.7.2. Med ve Kasr'da Kırâat Farklılıkları	49
4.1.7.3. İmale Bahsi	52
4.1.7.4. İhtilas Bahsi	63
4.1.7.5. Sekte Bahsi	64
4.1.8. İzafet Ya'larındaki Okunuş Farklılıkları	65
4.1.9. Zamir (Hâ-i Kinâye)'deki Okunuş Farklılıkları	72
4.1.10. Elif-i Lâhikalar'daki Okunuş Farklılıkları	74
4.2. Anlama Etki Eden Farklılıklar	77
4.2.1. Fiille İlgili Nahiv ve Sarf İhtilafları	77
4.2.1.1. Fiil-i Muzari'nin Ğaib, Muhatap veya Mütakellim Kalıbıyla Okunması	77
4.2.1.2. Fiil-i Mazideki Farklılıklar	80
4.2.1.3. Fiilin Ma'lûm veya Meçhûl Okunması	81
4.2.1.4. Fiillerin Farklı Bablarda (Kalıplarda) Okunması	83
4.2.1.5. Fiil-i Muzari'nin Merfû veya Meczûm Olarak Okunması	85
4.2.1.6. Fiil-i Muzari'nin Mansûb veya Merfû Olarak Okunması	85
4.2.1.7. Fiilin Mazi ve Emir Kipinde Okunması	87
4.2.2. İsimle İlgili Nahiv İhtilafları	88
4.2.2.1. İsm-in Nasb veya Ref' ile Okunması	88
4.2.2.2. İsm-in Ref' veya Cer ile Okunması	90
4.2.2.3. İsm-in Nasb veya Cer ile Okunması	92
4.2.2.4. İsm-in Müfred veya Cem' olarak Okunması	94
4.2.2.5. İsm-in İsm-i Fâil ve İsm-i Mef'ul Olarak Okunması	96
4.2.2.6. İsm-in Mastar veya İsm-i Mekân Olarak Okunması	96
4.2.2.7. İsm-in İsm-i Zamân ve Mastar Olarak Okunması	97

4.2.2.8. İsm-in İsm-i Fa'ıl veya Mastar Olarak Okunması.....	97
4.2.3. Harfle İlgili Nahiv İhtilafları.....	98
4.2.4. İstifham Hemzesi ile Okumanın Anlama Etkisi.....	100
SONUÇ.....	102
KAYNAKLAR	104
ÖZGEÇMİŞ	
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhissellâm
B.	: İbn, Bin
c.c.	: Celle Celâlühu
d.	: Doğumu
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
H.z.	: Hazreti
İFÂV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İSÂM	: İslam Araştırmaları Merkezi
r.a.	: Radiyallâhu anh
nşr.	: Neşreden
SAV.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
thk.	: Tahkik eden
trs.	: Baskı tarihi yok
v.	: Vefatı
v.b.	: Ve benzeri
y.y.	: Baskı yeri yok

ÖNSÖZ

Hamd; âlemlerin Rabbi olan Allah (c.c)'a; Salât ve selam, Kur'ân-ı Kerîm'i insanlığa ulaştıran ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.v)'e, olsun.

Kırâat ilmi, Kur'ân ilimlerinin en şerefliyelerinden biridir. Kırâat ilmi Müslümanların, ilk dönemlerden itibaren meşgul oldukları bir alandır. İbadetlerin kabul edilmesinin şartı olan böyle bir mesele ile ilgilenmek ve kırâat ilmini öğrenmek ve öğretmek Müslümanlar üzerine farz-ı kifayedir.

Hicrî beşinci asra kadar kırâatler teker teker öğreniliyordu (infirad tariki). Böylece kişi, gücünün ve vaktinin el verdiği ölçüde bir, iki, üç ya da daha fazla imâmın kırâatini öğrenmesi mümkün oluyordu. Beşinci asırdan sonra bütün imâmların kırâat vecihleri, bir hatimde toplanmak suretiyle okunmaya başlanmıştır. (indirac tariki)

Sahîh kırâatler, ilk devirlerden itibaren zamanımıza kadar okunmuş ve okutulmuştur. Ancak, günümüzde bu kırâatler içinde daha çok Âsım Kırâatı Hafs rivayeti, Müslümanlar arasında okunmakta ve okutulmaktadır. Diğer kırâatlar ise, bazıları hariç birer ilim olarak, bu alanda ihtisas yapmakta olan kişiler tarafından okunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, kırâat ilmi hakkında bilgi vermek ve kırâat imâmları arasında önemli bir yer tutan İmâm Âsım'ın meşhur iki râvisi "Hafs b.Süleyman (180/ 796) rivayeti ile Ebû Bekr Şu'be (193/ 808) rivayeti arasındaki farklılıklar ve anlama etkileri" konusunu ele almaktır.

Bu çalışmamızın, Allah (c.c)'ın rızasına mazhar olmasını temenni eder, eserlerinden yararlandığımız müelliflerimizi rahmet ve minnetle anarız. Bu çalışmanın hazırlanmasında maddî ve manevî desteklerini esirgemeyen aileme, Van Abdulhâkim Arvasî Eğitim Merkezindeki hoca arkadaşlarıma ve özellikle bilgi ve tecrübeleriyle katkıda bulunup yardımlarını esirgemeyen Değerli Hocam Dr. Öğr. Üyesi Cemil KÜÇÜK Bey'e teşekkürlerimi sunarım.

Yusuf EZEN

VAN-2019

GİRİŞ

Kur'ân-ı Kerîm, islamî ilimlerin ilk kaynağıdır. Bu sebeple, O'nun diğer ilim dallarına konu olan pek çok yönü vardır.

Bu sebeple Müslümanlar ilk devirlerden başlamak üzere Kur'ân ilimleriyle meşgul olmuşlar ve bu ilim dallarında birbirinden kıymetli eserler te'lif etmişlerdir.

Kur'ân-ı Kerîm'in tilaveti ve lafzî ihtilaflarını konu edinmesi bakımından Kur'ân ilimlerinin en önemlilerinden biri, "Kırâat İlmî" dir. Şüphesiz ki kırâat ilmi, Medine döneminin son dönemlerinde ihtiyaca binaen "yedi harf" ruhsatıyla ortaya çıkan ve günümüze kadar ilim ehlinin ilgi duyduğu bir alan olmuştur.

Bilindiği gibi, "yedi harf" ruhsatına bağlı olarak ashabın, Hz. Peygamber'den kırâat alış şekilleri birbirinden farklı durum arz ediyordu. İşte bu sebepten ötürü ashabın, Kur'ân-ı Kerîm'deki bazı kelimelerin edâsını (söyleyişini) farklı şekillerde nakletmeleri sebebiyle Müslümanların Kur'ân okuyuşları da farklı oluyordu.

Bu durumda meseleye vakıf olmayan o günün bazı Müslümanları, bu farklılıkları görünce şaşırıp şüpheye düştüğü gibi günümüzde de bazı Müslümanlar aynı problemi yaşamaktadır.

İşte bu sorundan kaynaklanan problemi çözmek için çalışmamızda Giriş kısmından sonra, "Kırâat İlmî ile İlgili Temel Bilgiler" başlığı altında Kırâat ilminin tanımı, konusu, gayesi, faydası, doğuşu, gelişmesi, yayılması, çeşitleri, Hafs b.Süleyman'ın hayatı ve kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmamızın ana teması ve teze adını verdiğimiz "Hafs b.Süleyman Rivayeti ile Ebû Bekr Şu'be Rivayeti Arasındaki Farklılıklar ve Anlama Etkisi" kısmıdır. Bu bölüm önce, "Anlama Etki Etmeyen Farklılıklar", daha sonra da "Anlama Etki Eden Farklılıklar" başlıkları altında iki kısma ayrılmıştır.

"Anlama Etki Etmeyen Farklılıklar" başlığı; hemze ile ilgili kırâat farklılıkları, hareke'nin sükûn ile okunması, ص harfinin س ile okunması, harflerdeki kırâat farklılıkları, izafet ya'larındaki okunuş farklılıkları, zamir (hâ-i kinâye)'deki okunuş farklılıkları ve elif-i lahikalar'daki okunuş farklılıkları gibi konuları içermektedir.

“Anlama Etki Eden Farklılıklar” başlığı ise; fiille ilgili nahiv ve sarf ihtilafları, isimle ilgili nahiv ihtilafları, harfle ilgili nahiv ihtilafları ve istifham hemzesinin anlama etkisi gibi konuları kapsamaktadır.

Bu çalışmamızda, faydalandığımız klasik ve modern Kırâat ve Tefsir eserlerden bazıları şunlardır: Ebû Amr Osman b. Sa’îd ed-Danî el- Endülüsî, *et-Teyşîr fi’l-Kırâati’s-Seb’*; İbnü’l-Cezerî, *Ğayetü’n-Nihaye fi Tabakâti’l-Kurra* ve en-Neşr fi’l-Kırâati’l-Aşr; Ahmed b. Muhammed b. Abdulğâni el-Benna ed-Dimyâtî, *İthâf-u Fudalâi’l- Beşer bi’l-Kırâati’l-Erba’ati-Aşer*; Abdulfettah Palûvî, *Zübdetü’l-İrfan*; Molla Muhammed Emin Efendi, *Umdetu’l-Hallan fi İzahi Zübdeti’l-İrfan*; Muhammed Fehd Hârûf, *el-Müeyssere fi’l-Kırâati Erbeâ Âşere*, Ğânim Kaddurî el-Hamed, *Muhâdarât fi ‘Ulûmi’l-Kurân*; İsmail Karaçam, *Kur’an-ı Kerîm’in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*; Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiû’l-Beyân an Te’vili Âyi’l-Kur’ân*; Ebi’l-Kâsım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an-Hakâiki’t-Tenzîl ve Uyuni’l-Ekâvîl fi Vücûhi’t-Tenzîl*; Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-Râzî, *et- Tefsîru’l-Kebîr (Mefatihü’l- Ğayb)*; Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*; Abdurrahman Çetin, *Kırâatlerin Tefsire Etkisi*.

Bu çalışmamızın amacı, bugün Müslümanlar arasında en çok okunan ve okutulan Âsım kırâatı Hafs rivâyeti ile aynı imamın birinci râvisi olan Ebû Bekr Şu’be arasındaki farklılıkları ortaya koyup ülkemizde bu sahayla alakalı olan ilim ehline bir katkı sunmaktır.

Başlangıçtan günümüze kadar Ebû Bekr Şu’be rivâyeti olmak üzere kırâatlerin çoğunluğu ilim meclislerinde sadece erbabı tarafından birer ilim olarak okunageldiği halde, Âsım kırâatı Hafs rivâyeti, sadece ilim erbabı tarafından değil, Müslümanların ekserisinin okuduğu bir rivâyet olmuştur. Araştırmamızda Âsım kırâatı Hafs rivâyetinin islam ülkelerinin çoğunda okunuyor olması, edâ itibariyle kolay olması, kırâat ilminde bulunan ihtilâs, revm, taklîl, imâle ve teshîl gibi Arap olmayan milletlerin uygulamakta zorlanacakları kırâat vecihlerinin çok az olması ve İmam Âzam Ebu Hanife’nin kırâati İmam Asım’dan öğrenmesi ve Müslümanların çoğunluğunun Hanefî Mezhebine mensubiyeti gibi sebeplere dayanmaktadır. Âsım kırâatı Hafs rivâyetinin islam ülkelerinin çoğunda okunuyor olmasına karşılık hem bu rivâyetin vecihlerinin ve hemde aynı imamın birinci râvisi olan Ebû Bekr Şu’be

rivâyeti ile arasındaki farkların ÷lkemizde bir arada derli toplu verilmiş eserlerin yeterince olmaması bizi bu çalışmaya sevk etmiştir.

1. KIRÂAT İLMİ İLE İLGİLİ TEMEL BİLGİLER

1.1. Kırâat

1.1.1. Kırâat İlminin Tarifi

“Kırâat imamlarından her birinin, belirli bir rivâyet ve tarikleri kullanarak kendilerine has üslûp ve kurallar ile diğer kırâat imamlarından farklı şekilde kur’an’ı okumasına denir.”¹

Kırâat ilminde otorite olan İbnü'l-Cezerî ise, “Kur’ân-ı Kerîm lafızlarını edâ yönüyle ele alarak, bu husustaki ihtilaf ve ittifak edilen rivayetleri, nakledenlerine isnad ederek inceleyen bir ilimdir”² şeklinde tanımlarken Dimyati ise, “Kur’an lafızlarındaki hazf, ispat, tahrik, teskin, fasl, vasl, ve ibdal gibi diğer okuma şekilleri hakkında iştmeye dayalı olarak râvilerin ittifak ve ihtilaflarını biidiren bir ilmdir”³ şeklinde tanımlar.

1.1.2. Kırâat İlminin Konusu

“Farklı okuyuşları ve edâ keyfiyetlerini ihtiva eden Kur’ân kelimeleridir”⁴. Diğer bir ifade ile Kırâat ilmi, Kur’ân kelimelerinin okunuş ve edâ ediliş biçimini, ittifak ve ihtilaf yönleriyle rivâyet edilen her veçhi, nakledenin kendisine dayandırarak inceler. Ana teması bu olmakla beraber, Kırâatın çeşitleri, Kırâat ilminin tarihi ve ekolleri de bu ilmin konusu içine girmektedir.⁵

1.1.3. Kırâat İlminin Gâyesi

“Kırâatlerin sahîh ve mütevatir olanlarını belirleyerek, zayıf ve mevzû olanlardan ayırmak ve herbirinin usûl ve esaslarını tesbit ederek muhafaza etmektir.”⁶

¹ Mehmet Ünal, *Kur’ân’ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, Fecr Yayınları, Ankara, 2015,16.

² İbnü'l- Cezerî, *Müncidü'l-Mukriîn ve Murşidu’l-Tâlibîn*, thk. Abdulhayy el- Keramâvî, Kâhire,1977, 61; Mustafa Atilla Akdemir, *Kırâat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*, İFÂV Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 2015, 51.

³ ed-Dimyâtî, Ahmed b. Muhammed b. Abdulğâni el-Benna, *İthâf-u Fudalâi’l-Beşer bi’l-Kıraâti’l-Erba’ati ‘Aşer*, thk. Şeyh Abdurrahîm ed-Darhûnî, Dârü’l-Hadîs, Kâhire, 2009, I, 74; Ünal, *Kur’ân’ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, 12.

⁴ ed-Dimyâtî, Ahmed b. Muhammed b. Abdulğâni el-Benna, *İthâf-u Fudalâi’l-Beşer bi’l-Kıraâti’l-Erba’ati ‘Aşer*, thk. Şeyh Abdurrahîm ed-Darhûnî, Dârü’l-Hadîs, Kâhire, 2009, I, 73; Akdemir, *Kırâat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*, 51.

⁵ Ünal, *Kur’ân’ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, 15.

⁶ ed-Dimyâtî, *İthaf*, I, 73.

1.1.4. Kırâat İlminin Faydaları

1. Kur'ân-ı Kerîm'in lafızlarını, Hz. Peygamber'in ashabına okuduğu şekil üzere, kıyamete kadar intikal etmesini sağlar.⁷

2. Kur'ân kelimelerini, bozulup değiştirilmekten korur.⁸

3. İmam ve râvilerinin usûl ve isnatlarını bildirir; kırâat vecihlerinin bilinmesine vesile olur.⁹

4. “Yedi harf” ruhsatından dolayı, kur'ân tilaveti hususunda genişlik ve kolaylık sağlar.¹⁰

5. Kırâatler, Kur'ân'ın ezberlenmesi, yorumlanması ve fikhî vb. konularda birçok faydalar sağlar.¹¹

6. Kırâatler sayesinde Arapça hem mükemmel bir dil haline gelmiş ve hem de bozulmaktan korunmuştur.¹²

1.2. Kırâat İlminin Doğuşu, Gelişmesi ve Yayılması

1.2.1. Kırâat İlminin Doğuşu

Sahâbenin, Hz. Peygamberden kırâatleri alış şekilleri (telakkî) ve dereceleri farklıydı. Çünkü sahâbe içerisinde bir kırâat alan olduğu gibi birden fazla kırâat alanlar da vardı. Bilindiği üzere, Hz. Osman döneminde çoğaltılan (istinsâh edilen) mushaflar, “yedi harf” ruhsatına bağlı olarak içerdiği okuyuşları bilen birer sahabî ile birlikte farklı beldelere gönderilmişti. İşte o beldelerde bulunan müslümanlar, kur'ân okuyuşunu bizzat Hz. Peygamberden öğrenmiş olan sahabeden almışlar ve kırâatleri sahabeden aldıkları gibi okumuşlardır.¹³Böylece her belde halkı aldıkları kırâatleri muhafaza etmeye çalışmış ve bu kırâatler bu şekilde o beldelerde yayılmaya başlamıştır. Bu nedenden dolayı sahâbeden kırâat okuyan tabiûn'un da, kendilerinden sonra gelen müslümanlara kırâatleri aktarıları da böylece farklı

⁷ Akdemir, *Kırâat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*, 51.

⁸ Akdemir, *Kırâat İlmi*, 51; Ünal, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, 16.

⁹ Akdemir, *Kırâat İlmi*, 51; Ünal, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, 16.

¹⁰ Akdemir, *Kırâat İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*, 51; Ünal, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, 16.

¹¹ Abdurrahman Çetin, *Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi*, 2.baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012, 166.

¹² Çetin, *Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi*, 167; Ünal, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, 16.

¹³ İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-Hayr Muhammed b. Muhammed, *en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr*, thk. Eymen Rüşdî Süveyd, Beyrut, 2018, I ,110; İsmail Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 18.baskı, İfÂV yayınları, İstanbul, 2010, 62.

olmuştur.¹⁴ Mâlum olduğu üzere kırâatte esas olan nakildir; hiçkimse kendi görüşüne göre kırâat ortaya koyamaz. Bu nakil sistemi, kırâatlerin kendilerine dayandırıldığı meşhur kırâat imamlarına kadar bu şekilde devam edegelmiştir. Ancak, bu hususta ehil olmayan kişilerin ortaya çıkıp sahîh olmayan kırâatlerle okumaları, müslümanlar arasında ihtilafın çıkmasına sebep olmuştur. İşte bu esnada, kırâat hususunda ehil olan meşhur o imamlar duruma müdahale ederek, birtakım usûller koymak suretiyle kırâatlerin sahîh olanlarını olmayanlarından ayırmışlardır. Böylece kırâat ilmi sened, rivâyet ve vecihleriyle teayyün etmiştir.¹⁵

1.2.2.Kırâat İlminin Gelişmesi

Kırâat ilmi kaynaklarının verdiği bilgilere göre, kırâat vecihlerini ilk defa araştıran, sahîh ve şâz kırâatleri inceleyip, bunların isnadlarından ilk bahseden şahsın Hârûn b. Mûsâ olduğu (170/786)¹⁶; bu alandaki ilk eseri yazan kişinin de Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm (224/838) olduğu bildirilmektedir.¹⁷ Fakat bu şahıstan daha önce, Yahya b. Ya'mer (89/707), İbn-i Âmir (118/736), Ebû Amr (154/774), Hamza (156/772) ve Kisaî (189/805) gibi bazı kırâat âlimleri tarafından bu alana dair eser yazıldığı bilinmektedir.¹⁸

Hicrî ikinci asrın başlarında, belirli şehirlerdeki müslümanların, kendi okuyuşlarını diğer şehirlerdeki okuyuşlara tercih etmeleri nedeniyle ‘**yedi kırâat**’ tabirinin ortaya çıktığı görülmektedir.¹⁹ Böylece Medine’de Nâfi (169/785)’in, Mekke’de Abdullah b. Kesîr (210/737)’in, Basra’da Ebû Amr (154/744) ve Ya’kûb (205/810)’un, Şam’da İbn-i Âmir (118/736)’in, Kufe’de Âsım (127/744) ve Hamza (188/803)’nin okuyuşları meşhur olmuştur.²⁰

Hicrî üçüncü asırda, döneminin önde gelen âlimlerinden biri olan Ebû Bekr b. Mücahid (ö.324/935), “Kırâat-ı seb’a” adlı eseriyle kırâatler yedi’ye indirmiş ve onun bu tasnifi kabul görerek, böylece yukarıda ifade edilen “yedi imam’ın”

¹⁴ Çetin, *Kur’ân İlimleri ve Kur’ân-ı Kerim Tarihi*,162.

¹⁵ Karaçam, *Kur’ân-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 62-63; Çetin, *Kur’ân İlimleri ve Kur’ân-ı Kerim Tarihi*,163.

¹⁶ Çetin, *Kur’ân İlimleri ve Kur’ân-ı Kerim Tarihi*, 163.

¹⁷ Karaçam, *Kur’ân-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 63-64; Çetin, *Kur’ân İlimleri ve Kur’ân-ı Kerim Tarihi*,163.

¹⁸ Çetin, *Kur’ân İlimleri ve Kur’ân-ı Kerim Tarihi*,163.

¹⁹ Karaçam, *Kur’ân-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 63-64.

²⁰ Karaçam, *Kur’ân-ı Kerim’in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 63; Çetin, *Kur’ân İlimleri ve Kur’ân-ı Kerim Tarihi*,163.

okuyuşları tesbit edilmiştir.²¹ Yalnız İbn-i Mücahid'in bu tasnifinde yedinci imam Yakûb değil, Kisâî (ö.189/804)'dir.²²

Yine aynı dönemde yaşayan Ebû Bekr b. Mihrân el-İsbahânî (381/992), "el Ğâye fi'l Kırâati'l-Aşr " isimli kitabıyla yedi kırâate üç kırâat - ki bunlar, Ebû Ca'fer (130/747), Ya'kûb (205/821) ve Halefû'l-Âşir'dir (229/843) - ziyade ederek kırâatleri on'a çıkarmıştır.²³

İbnü'l-Cezerî, en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr adlı kitabında, bu yedi imam'a üç imam (Ebû Ca'fer, Yakûb, Halefû'l-Âşir) daha ziyade ederek onların okuyuşlarının da diğerleri gibi meşhur ve sahîh olduğunu izah etmiş ve böylece müslümanlar, bu on imamın okuyuşlarının doğruluğu hususunda ittifak atmışlardır.²⁴

1.2.3. Kırâat İlminin Yayılması

Kırâat ilmi, diğer ilim dallarında olduğu gibi tedvin edilinceye kadar, kırâat âlimleri ve hâfizlar tarafından şifahî olarak birbirine aktarılmıştır.

Endülüs ve Doğu'da bu ilme büyük ehemmiyet verilmiş, gerek "yedi kırâat" (kırâat-ı seb'a) ve gerekse" on kırâat" (kırâat-ı aşere) üzerine birçok eserler te'lif edilmiştir.²⁵

Kırâat ilminin Endülüs ve Mağrib'e hicri dördüncü asırda Muhammed b. Abdillâh et-Talemnekî (v. 429/1037) tarafından girdiği rivâyet edilmiştir. Sonra bu zâtı, Mekkî b. Ebî Tâlib (v.437/1045) takip etmiş, daha sonra da ise, bu alanda en önemli eserleri Ebû Amr Osman b. Said ed-Dânî (444/1052) yazmıştır. Müslümanlar tarafından en ravaçta olan "et-Teysîr", "Camîu'l-Beyân", "el-Muhkem fi naktî'l-Mesâhif", "el-Muknî"...gibi eserler bu şahsa ait eserlerdir. el-Kâsım Muhammed b. Fire eş-Şâtibî (v. 590/1193), daha kolay öğretilsin ve ezberlensin diye "et-Teysîr"i manzûm (şiiir) olarak ve aynı zamanda her imam ve râvisine "ebced" hesabına dayanan bir harfi rumuz olarak vermek suretiyle "eş-Şatibiyye" diye bilinen "Hırzû'l-Emânî" adlı eserini te'lif etmiştir. Onun bu eserini Müslümanlar hem

²¹ Çetin, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*,163.

²² Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 63; Çetin, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*,163.

²³ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 63; Çetin, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*,163.

²⁴ Çetin, *Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi*,163.

²⁵ Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 64.

ezberlemiş, hem de çocuklarına ezberlettirmiş ve böylece devamlı olarak okunan bir eser olmuştur.²⁶

Kırâat ilminin Şam'a Ebu'd-Derda (r.a.) ile girdiği söylenebilir. Şam'da bu ilmi Onu takiben İbn-i Âmir devam ettirmiş ve yine Şam'da el-Ehvazî (v. 446/1054)'nin de bir hayli hizmeti olduğu rivâyet edilmiştir.²⁷

Kırâat ilmini Basra'da ilk defa okutan ve bu alanda kitap yazan şahsın Hârûn b. Musa'l-Âver (hicrî ikinci asırdan evvel) olduğu nakledilmiştir.²⁸

Kırâat ilmi, Yusuf b. Ali Cebbâre (v. 465/1072)'nin Endülüs'ten doğuya göçmesiyle, Mâverâü'n-Nehir, Gazne ve Şarkta yayıldığı söylenmiştir.

Bilindiği üzere Anadolu coğrafyasında kırâat ilmi devamlı olarak okunmuş ve okutulmuştur. Ancak, Osmanlı padişahlarından olan Yıldırım Beyazıt (v.805/1402)'in İbnü'l-Cezerî'yi, 797/1395 tarihinde Bursa'ya davet etmesi ve burada en önemli eserlerini yazması ile kırâat ilmi, hem İstanbul hem de Anadolu'da büyük önem kazanmıştır.²⁹

²⁶ Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 64.

²⁷ Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 64.

²⁸ Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 64.

²⁹ Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 63-64.

1.3. Kırâat Çeşitleri

es-Suyutî (911/1505), İbnül'l-Cezerî'den naklen kırâatlerin, senetleri bakımından beş çeşit olduğunu rivayet etmektedir.³⁰

1.3.1. Mütevâtir Kırâat

“Yalan üzere ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan bir topluluğun, diğer topluluktan naklettikleri kıraatlere denir”³¹

1.3.2. Meşhur Kırâat

“Kırâat rükünlerinden her üçünü de bulundurduğu halde tevatür derecesine ulaşmayan kırâatlerdir.”³²

1.3.3. Ahâd Kırâat

“Senedi sahih olup ya Arap dili gramerine ya da Hz. Osman Mushaflarının hattına (imla şekline) uymayan kırâatlerdir”³³.

Örnek: مُنْكَيْنِ عَلَى رَفَارِفِ خُضْرٍ ayetinin, مُنْكَيْنِ عَلَى رَفْرِفِ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ şeklinde okunması gibi.³⁴

1.3.4. Şâz Kırâat

“Senedi sahih olmayan kırâatlerdir”³⁵

Örnek: فَالْيَوْمِ نُنْحِيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَ آيَةً ayetinin, فَالْيَوْمِ نُنْحِيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَ آيَةً şeklinde okunması gibi.³⁶

1.3.5. Mevzû Kırâat

“Hiçbir esasa dayanmayan ve asılsız olarak bir kimseye nisbet edilen kırâatlerdir”³⁷.

Örnek: إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ayetinin, إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ şeklinde okunması gibi.³⁸

³⁰ es-Suyutî, Celaleddin es-Suyutî, *el-İtkân fî 'Ulûmi'l Kur'ân, Dârü'l Fikr*, Beyrut, 2008, I, 109-110.

³¹ es-Suyutî, *el-İtkân*, I, 110.

³² es-Suyutî, *el-İtkân*, I, 110.

³³ es-Suyutî, *el-İtkân*, I, 110.

³⁴ es-Suyutî, *el-İtkân*, I, 110.

³⁵ es-Suyutî, *el-İtkân*, I, 110.

³⁶ Abdurrahman Çetin, *Yedi Harf ve Kıraatlar*, Ensâr Yayınları, İstanbul, 2013, 233.

³⁷ es-Suyutî, *el-İtkân*, I, 110.

³⁸ Çetin, *Yedi Harf ve Kıraatlar*, 233.

2. HAFS BİN SÜLEYMAN, HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ

2.1. Hayatı

Âsım Kırâati'nin meşhur ikinci râvisi ve temsilcisi Hafs'dır.³⁹ İsmi, Ebu Ömer Hafs b. Süleyman b. El-Muğire el-Esedîdir.⁴⁰ Hufays ismiyle de ayrıca anılmaktadır.⁴¹

Birçok eserde geçtiği üzere “el-Esedî” nisbesini, Es'ad b. Huzayme'ye nisbet edilen büyük bir kabîlenin âzâdlısı olmasından dolayı almaktadır.⁴² Kaynaklarda nisbelerinden birisi de, “el-Ğâdiri” olarak geçmektedir. Ğâdiriyye, Kûfe civarında bir köydür⁴³. Tabakat eserlerinin ittifakla verdiği “el-Kûfi” nisbesinden, onun bu bölgede yetişmiş olduğu ve hayatının çoğunu burada geçirdiği anlaşılmaktadır. Kûfe kurrâsından sayılması ve aynı zamanda burada bir müddet kadılık yapması bu anlayışı desteklemektedir.⁴⁴ Şeceresinde geçen “el-Bezzâz” ifadesinden de onun kumaş ticaretiyle uğraştığı anlaşılmaktadır.⁴⁵ Hafs b. Süleymân'ın kiraât ilmindeki rumuzu ” ξ “dır.⁴⁶

Hafs b. Süleymân 90/709 yılında, Kûfe şehri yakınlarında bulunan Ğadiriyye köyünde doğmuştur. Çocukluk yıllarını hocası ve aynı zamanda üvey babası olan İmam Âsım'ın evinde geçirmiş, onun terbiye ve rahle-i tedarisinde büyümüştür.⁴⁷

Hafs, İmam Âsım'dan aldığı kırâati önce Bağdat ve sonra Mekke'ye giderek okutmuştur. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi Kûfe'de kadılık da yapmış olan Hafs, kendi ilim muhîti olan bu şehirde uzun müddet kırâat okutmuş ve aynı yerde hicrî 180 yılında 90 yaşında vefat etmiştir.⁴⁸

³⁹ ed-Dânî, Ebû Amr Osman b. Sa'id el-Endülüsî, *et-Teyisîr fi'l-Kırâati's-Seb'*, thk., Ferîd Muhammed b. Azîz, Dâru İbn-i Kesîr, Beyrut, 2016, 174; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, I, 533.

⁴⁰ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 184.

⁴¹ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 184; Fatih Çollak, *Hafs Rivayetiyle Gelen Muhtelif Vecihler ve Hüccetleriyle Âsım Kırâati*, Üsküdar Yayınevi, İstanbul, 2006, 17; Sirâceddin Öztoprak, *Kur'ân Kırâati Kırâat-ı Aşere*, Beyan yayınları, İstanbul, 2005, 139.

⁴² Çollak, *Âsım Kırâati*, 17.

⁴³ Çollak, *Âsım Kırâati*, 18.

⁴⁴ İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-Nihaye fi Tabakâti'l-Kurrâ*, nşr. G.Begstraesser, Kâhire, 1932, I, 349; Çollak, *Âsım Kırâati*, 18.

⁴⁵ İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-Nihaye*, 349; Çollak, *Âsım Kırâati*, 18.

⁴⁶ Öztoprak, *Kur'ân Kırâati*, 137

⁴⁷ Öztoprak, *Kur'ân Kırâati*, 139-140.

⁴⁸ Çollak, *Âsım Kırâati*, 18; Öztoprak, *Kur'ân Kırâati*, 139-140.

2.2. İlmi Kişiliği

Hafs b. Süleymân'ın, Kûfe'de kadılık yapması onun kırâat ilmi dışında başka ilimlerle meşgul olduğunu göstermektedir. Hafs b. Süleymân, kırâat ilmi dışında kadılık yapması münasebetiyle fıkıh ilmiyle meşgul olmuştur. Yine hadis kaynaklarına bakıldığında hadis ilmi ile de uğraştığı görülmektedir. Ancak, onun en çok meşgul olduğu ve hayatının büyük bir kısmını vakfettiği ilim, Kırâat ilmi olmuştur.⁴⁹ Bu vesileyle onun ilmî hayattaki yerini, hem kırâat hem de hadîs ilmi açısından ele almaya çalışacağız.

2.2.1.Kırâat İlmindeki yeri

İlk eğitim yıllarını hocası ve aynı zamanda üvey babası olan İmam Âsım'ın rahle-i tedrisinde geçiren Hafs, uzun süre O'ndan kırâat okumuş, yaşadığı dönemin en iyi okuyucusu olma vasfını kazanmıştır.⁵⁰

Kırâat ilmini; talebenin, hocanın huzurunda okuması ve hocanın da onu dinlemesi şeklinde ifade edilen arz metodu ile İmam Âsım'dan almıştır.⁵¹

Âsım kırâatini en iyi bilenlerden biri olan Hafs, bu kırâatı Bağdat, Mekke ve Kûfe'de okutmuştur. İbnü'l-Cezerî, İbnü'l-Münâdî'den (336/947) naklen şöyle der: “Hafs b. Süleymân, uzun süre İmam Âsım'dan kırâat okumuştur. Mütেকaddimûn âlimler hıfz (ezber) konusunda onu, İmam Âsım'ın birinci râvisi olan Ebû Bekr Şu'be'den daha üstün görmüşler ve onu, Âsım'dan aldığı kırâatları çok iyi zaptetmekle nitelendirmişlerdir.⁵²

Hafs, Âsım'ın birinci râvisi olan Ebu Bekr Şu'be'nin kendisinden farklı okuduğunu farkedince bunu hocasına sorar ve şöyle der: “Hocam Âsım'a, Ebû Bekr'in benden farklı okuduğunu söyledim. Bana şöyle cevap verdi: “Sana okuttuğum kırâat, Abdurrahman es-Sülemî (74/693)'nin Hz. Ali'den okuduğu ve bana okuttuğu kırâattır.

Ebû Bekr Şu'be'ye öğrettiklerim ise, Zir b. Hubeys'in (82/701) Abdullah b. Mes'ûd'dan (32/652) aldığı ve bana okuttuğu kırâattır.⁵³

Hafs'ın kırâatteki rivâyet zinciri şu şekildedir:

⁴⁹ Çollak, *Âsım Kırâatı*, 18.

⁵⁰ İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-Nihaye*, 349; Çollak, *Âsım Kırâatı*, 18.

⁵¹ İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-Nihaye*, 349; Çollak, *Âsım Kırâatı*, 19.

⁵² Çollak, *Âsım Kırâatı*, 19.

⁵³ İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-Nihaye*, 1, 350; Ğânim Kaddurî el-Hamed, *Muhâdarât fî 'Ulûmi'l-Kurân*, Dâru İmâr, Ammar, 2003, 155; Çollak, *Âsım Kırâatı*, 19.

Hafs b. Süleyman → Âsım b. Behdele → Ebu Abdurrahman es-Sülemî
→ Ali b. Ebi Tâlib → Hz. Peygamber (SAV).

Âsım kırâatı Hafs rivâyeti, zamanla islam ülkelerinin birçoğunda (Türkiye, Suudi Arabistan, Mısır, Suriye Irak, Pakistan, İran, Hindistan, Afganistan vb. ülkeler) yayılmış ve müslümanların çoğunluğu tarafından okunan kırâat olmuştur.⁵⁴

Âsım kırâatı Hafs rivayetinin, diğer rivayetlerden daha çok tanınmasının ve yayılmasının bazı sebepleri şunlardır:⁵⁵

a) Edâ itibariyle kolay olması.

b) Kırâat ilminde bulunan ihtilâs, revm, taklîl, imâle ve teshîl gibi Arap olmayan milletlerin uygulamakta zorlanacakları kırâat vecihlerinin çok az olması.

c) İmam Âzam Ebu Hanife'nin kırâati İmam Asım'dan öğrenmesi ve Müslümanların çoğunluğunun Hanefî Mezhebine mensub olmuş olması.

2.2.2. Hadîs İlmindeki Yeri

Hafs b. Süleyman; Âsım b. Behdele, eş-Şeybanî, Alkame, Abdumelik b. Umeyr gibi kişilerden hadîs rivayet etmiştir. Rivâyet ettiği hadisler, Tirmizî ve İbn-i Mâce'de yer almaktadır.⁵⁶ Ancak Hafs, kırâat ilminde otorite ve güvenilir olmasına karşılık, hadîs ilminde aynı özelliklere sahip değildir. Cerh ve ta'dîl ilmindeki âlimler, onun hadiste rivâyeti kabul edilmeyen birisi olduğu konusunda ittifak ettikleri gibi kırâat ilminde de otorite ve güvenilir olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.⁵⁷ Ne varki, ifade edildiği gibi onun hadîs rivâyetinde eleştiriye uğraması, kırâat ilmindeki güvenilirliğine mâni değildir.

⁵⁴ el-Hamed, *Muhâdarât*, 155.

⁵⁵ İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-Nihaye*, 1, 351; Ramazan Pakdil, *Ta'lim Tecvid ve Kırâat*, İFÂV Yayınları, İstanbul, 2013, 382-383; Çetin, *Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi*, 171.

⁵⁶ Öztoprak, *Kur'ân Kırâatı*, 140.

⁵⁷ Çollak, *Âsım Kırâatı*, 22.

2.2.3.Hocaları

Kaynak eserlerde Hafs b. Süleyman'ın, İmam Âsım'dan başka bir hocadan kırâat aldığına dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. O, kırâati arz yolu ile İmam Asım'dan almış ve uzun süre de okutmuştur.⁵⁸ Ayrıca İmam Âsım'dan hadis de rivayet ettiği bilinmektedir.⁵⁹

Hafs b.Süleyman'ın, hadîs rivâyet ettiği âlimler şunlardır.⁶⁰

Muhârib b. Disâr (116/734),

Sâbit b. Eslem (123/740),

İsmâil b. Abdirrahmân es-Süddî (127/744),

Ebû İshak es-Sebî'i (127/744),

el-Leys b. Ebî Süleym (143/760).

2.2.4. Öğrencileri

Hafs b. Süleyman'dan 'arz ve semâ' metodu ile kırâat rivâyet edenler şunlardır.⁶¹

Süleyman b. Davûd ez-Zehrânî (234/848),

Amr b. es-Sabbâh (221/835),

Ubeyd. b. es-Sabbâh (219/834),

Hüseyin b. Ali el-Cu'fî (203/818),

Ahmed b. Cübeyr el-Antâkî (258/871).

⁵⁸ İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n- Nihaye*, 1, 352; Çollak, *Âsım Kırâati*, 23.

⁵⁹ Çollak, *Âsım Kırâati*, 23.

⁶⁰ Çollak, *Âsım Kırâati*, 23.

⁶¹ Çollak, *Âsım Kırâati*, 23.

3. EBÛ BEKR ŞU'BE, HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ

3.1. Hayatı

Âsım Kırâati'nin meşhur birinci râvisi ve temsilcisi Ebû Bekr Şu'be'dir.⁶² Tam adı: Ebû Bekir Şu'be b. Ayyâş b. Sâlim el-Kûfî el-Esedî'dir.⁶³ Ebû Bekr Şu'be'nin kıraât ilmindeki rumuzu ” ص “dır.⁶⁴ Ona dayandırılan bir rivayete göre Ebû Bekr Şu'be, 95/713'te doğmuş ve 193/809 tarihinde de kûfe'de vefat etmiştir.⁶⁵

3.2. İlmî Kişiliği

Ebû Bekr Şu'be, kıraât ilmi dışında hadis ilmiyle ilgilendiği bilinmektedir. Ancak, onun en çok meşgul olduğu ve hayatının büyük bir kısmını vakfettiği ilim, kıraât ilmi olmuştur.⁶⁶ Bu nedenle onun ilmî hayattaki yerini, hem kıraât hem de hadîs ilmi açısından ele almaya çalışacağız.

3.2.1. Kırâat İlmindeki yeri

Kırâat ilmini, sadece İmam Âsım'dan aldığı rivayet edilmektedir.⁶⁷ Kırâat ilmini; talebenin, hocanın huzurunda okuması ve hocanın da onu dinlemesi şeklinde ifade edilen arz metodu ile İmam Âsım'dan almıştır.⁶⁸ Ebû Bekr Şu'be, kur'ân-ı kerîm'i beşer âyetlik bölümler halinde hocası İmam Âsım'dan öğrenip üç defa hatmetmiştir.⁶⁹ Ebû Bekr Şu'be, Âsım kıraâtî konusunda kûfeli'lerin itimad ettikleri kişilerden birisi olmuştur.⁷⁰ İmam Âsım, Zir b. Hubeyş'ten öğrendiği kıraati de Ebû Bekr'e okuttuğu için onun sened zinciri şu şekilde olmuştur:

Ebû Bekr Şu'be → Âsım b. Behdele → Zir b. Hubeyş → Abdullah b. Mes'ud → Hz. Peygamber (SAV).

⁶² ed-Dânî, *et-Teyşîr*, 174; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, I, 533.

⁶³ ed-Dânî, *et-Teyşîr*, 174; Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı*, 137.

⁶⁴ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı*, 137; Akdağ, *Âsım Kıraâtî'nin Şu'be Rivayeti*, 25.

⁶⁵ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı*, 137-138; Akdağ, *Âsım Kıraâtî'nin Şu'be Rivayeti*, 25.

⁶⁶ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı*, 137-138.

⁶⁷ Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*, 156; Abdülhamit Birışık, *Kıraât İlmi ve Tarihi*, Emin Yayınları, Bursa, 2014, 129.

⁶⁸ İbnü'l-Cezerî, *Çâyetü'n-Nihaye*, 349; Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı*, 137-138.

⁶⁹ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı*, 138.

⁷⁰ Öztoprak, *Kur'ân Kıraâtı*, 138.

Ebû Bekr Şu'be'nin Kıraâtî, bir müddet kûfe'de Hafs kıraâtinden daha çok kabul görse de zamanla Hafs kıraâtî daha çok tutulmuş ve Şu'be'nin kıraât vecihleri kitaplarda kalmıştır.⁷¹

3.2.2. Hadîs ilmindeki Yeri

Ebû Bekr Şu'be'; Kıraât ilmi gibi hadis ilmiyle de meşgul olmuştur. Hadis ilmi alanında zamanının ileri gelen hadis âlimlerinden hadis okumuş ve Ahmed b. Hanbel, Ebû Hişâm er-Rafî, İbn-i Mübârek gibi âlimler kendisinden hadis rivayet etmiştir.⁷² Müslim hariç, Kütüb-i Sitte'nin diğer kitaplarında yer alan bazı hadislerin sened zincirinde adı geçmektedir.⁷³ Kıraât ilminde otorite ve güvenilir olmasına karşılık hadis rivayetindeki yeri hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Yahya b. Maîn (ö. 233/848) onun hadis ilminde güvenilir olduğunu söylerken, Ahmed b. Hanbel aynı görüşe katılmakla beraber zaman zaman onun yanlış olduğunu söylemiştir. Bir başka rivayette ise, Ahmed b. Hanbel'in onun için "çok hata yapardı, ancak yazdıkları sağlamdı" dediği rivayet edilmiştir.⁷⁴

3.2.3. Hocaları

Ebû Bekr Şu'be'nin kıraât ilmindeki hocaları ile hadis ilmindeki hocaları şu şekildedir:

a) Kıraât İlmindeki Hocaları:⁷⁵

1. Âsım b. Behdele (127/745),
2. Atâ b. Sâib (136/753),
3. Eslem el-Minkâri,

a) Hadis İlmindeki Bazı Hocaları:⁷⁶

- 1) Âsım b. Behdele (127/745),
- 2) Ebû İshak es-Sebiî (127/745),
- 3) Humeyd et-Tavîl (143/760),
- 4) Â'meş (148/765),
- 5) Hişâm b. Urve (146/763).

⁷¹ Birişik, *Kıraât İlmi ve Tarihi*, 130.

⁷² Birişik, *Kıraât İlmi ve Tarihi*, 130; Öztoprak, *Kur'an Kıraâtı*, 138.

⁷³ Öztoprak, *Kur'an Kıraâtı*, 138.

⁷⁴ ez-Zehebî, Şemseddin Ebû Abdullah b. Muhammed b. Ahmed, *Tabakâtü'l-Kurra*, Beyrut, 1997, 92.

⁷⁵ ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 92.

⁷⁶ ez-Zehebî, *Tabakâtü'l-Kurra*, 93.

3.2.4. Öğrencileri

Ebû Bekr Şu'be'nin kıraât ilmindeki bazı talabeleri şunlardır:⁷⁷

- 1) Yahya b. Âdem (203/818),
- 2) Yahya el-Uleymî (243/857,
- 3) Abdulhamid b Sâlîh el-Bûrcümî (230/845),
- 4) Hafs ed-Dûrî (248/862),
- 5) Kisaî (189/805).

⁷⁷ İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, I, 237.

4. HAFS BİN SÜLEYMAN RİVAYETİ İLE EBÛ BEKR ŞU'BE RİVAYETİ ARASINDAKİ FARKLILIKLAR VE ANLAMA ETKİSİ

Bu bölümde “yedi harf” ruhsatından kaynaklanan kırâat vecihlerine iki ana başlıkta temas edeceğiz. Birinci başlıkta, İmâm Âsım'dan rivayette bulunan iki meşhur râvi Hâfs b. Süleyman ile Ebû Bekr Şu'be arasında “anlama etki etmeyen farklılıklar”; ikinci başlıkta ise, “anlama etki eden farklılıkları” ele alacağız.

4.1. Anlama Etki Etmeyen Farklılıklar

Konuya girmeden önce anlama etki etmeyen farklılıkların iki yönü olup, onlar hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz:

A) “Ferşü'l-Huruf” : Belirlenmiş bir kurala bağlı olmayıp, rivayet esasına dayalı olmak üzere, Kur'ân-ı Kerîm'deki bazı kelimelerin hareke, irab; harf ve fiillerin bina ve bablarındaki değişikliklerin incelenmesine denir.⁷⁸ “Ferşü'l-Huruf”un bir kısmı az ya da çok manaya etki etmektedir. Ancak anlama etki etmesi, ayetin anlamını olumsuz yönde ters yüz etmesi demek değildir. Bilakis ayetin anlaşılmasını kolaylaştırıcı ve anlama zenginlik katan bir etkisi söz konusudur. “Ferşü'l-Huruf”un bir kısmı da anlama tesir etmeyen ayetlerdir.

B) “Usûl Farklılıkları”: kırâat ilminde, iki veya daha fazla kırâat vecihlerinden herbirinin, bir kurala göre, Kur'ân-ı Kerim'de geçtiği her yerde aynı okunmasını ifade etmesine “Usûl Farklılıkları” denir. Bu farklılıklar, kelimenin geçtiği her yerde aynı usûle göre okunduğu için “usûl farklılıkları” ; kelimenin seslendirme ve edâ şekliyle ilgili olması itibarıyla de “fonetik farklılıklar” olarak isimlendirilmiştir.⁷⁹ Usûl farklılarının temel iki karakteristik özelliği vardır: Tamamen seslendirme ve telaffuz ile alakalı olması ve aynı şekil altına giren kelimelerin Kur'an'ın bütününde geçerli olması. Bu farklılıkların sözlü geleneğe ait olması nedeniyle sadece Kur'ân tilavetinde uygulanmış, yazı ile ilgili olmamasından dolayı da Mushaflarda yer bulmamıştır. Ancak bu farklılıklar, kırâat geleneği içerisinde, hangi imam hangi kurala göre okuyorsa, ona göre bunları kendisinden sonra gelenlere aktarmıştır.⁸⁰

⁷⁸ Hasan Tahsin Feyizli, *Kırâat-i Aşere*, DİB yayımları, Ankara, 2016,17; Akdemir, *Kırâat İlmi*,140.

⁷⁹ Mehmet Dağ, *Geleneksel Kırâat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*, İSÂM Yayınları, İstanbul, 2012, 57.

⁸⁰ Dağ, *Geleneksel Kırâat Algısına Eleştirel Bir Yaklaşım*,58.

Bu girizgâhdan sonra, Hâfs b. Süleyman ile Ebû Bekr Şu'be arasındaki “anlama etki etmeyen farklılıkların” tesbitine geçelim.

4.1.1. Hemze ile İlgili Kırâat Farklılıkları

Arap alfabesinin birinci harfi hemzedir. Buna elif denmesinin nedeni, hemzenin çoğu yerde elif resminde (ﺀ) şeklinde yazılmış olmasıdır. Hemze'nin mahreci aksa'l halk (boğazın en altı) dır. Hemze daima okunur ve uzun elif-hemze şeklinde (ﺀﻟﻰ) veya kırık hemze şeklinde (ﺀﻋﻌﻌ) yazılır.⁸¹

4.1.1.1. Hemze'nin Aslî (Tahkik) ve Vâv Şeklinde Okunması

Hafs ile Şu'be arasındaki temel farklardan biri, hemzenin bulunduğu yerlerde farklı şekillerde okunuşlarıdır. Hafs hemzeleri, vâv'a ibdâl edilmiş şekliyle okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, hemzeleri tahkik ile yani aslî şekliyle okumaktadır. İki ravi arasındaki bu farklı okuyuşlarının manaya her hangi bir etkisi yoktur. Bu, tamamıyla lehçe farklılıklarına dayanmaktadır.

Tahkîk: “Bir harfe, mahreç ve sıfatları yönünden tam olarak hakkını vermek veya bir harfi başka bir harfle karıştırmadan okumaya denir”.⁸²

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman Rivayeti	Ebu Bekr Şu'be Rivayeti
Bakara, 2/67 ⁸³	قَالُوا اتَّخَذْنَا هٰزُوا	قَالُوا اتَّخَذْنَا هٰزِءًا

⁸¹ Soner Akdağ, *Âsım Kırâati'nin Şu'be Rivayeti*, Âsîtâne Kitabevi, İstanbul, 2008, 40.

⁸² İbrahim b.Sâid ed-Düserî, *Muhtasaru'l-İbârât li Mu'cemi Mustalâhâti'l Kırâat*, Riyad, 2008, 43; Recep Koyuncu, *Kırâat İlmi Takrîb Usûlü*, Çelik Yayınevi, İstanbul, 2018,170.

⁸³ Abdulfettah Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, Âsîtâne, İstanbul, 2010, 25.

Bakara, 2/231 ⁸⁴	وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا	وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا
Mâide, 5/57 ⁸⁵	لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوعًا	لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوعًا
Mâide, 5/58 ⁸⁶	اتَّخَذُوهَا هُزُوعًا	اتَّخَذُوهَا هُزُوعًا
Kehf, 18/56 ⁸⁷	وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوعًا	وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوعًا
Kehf, 18/106 ⁸⁸	وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوعًا	وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوعًا
Enbiyâ, 21/36 ⁸⁹	الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوعًا	الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوعًا

⁸⁴ ed-Dimyâtî, Şehabuddin Ahmed b. Muhammed b. Abdulğani, *İthafu'l-Fudelai'l-Beşer fi'l-Kirâati Erbeâti Aşer*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998, 181.

⁸⁵ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 181.

⁸⁶ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 181.

⁸⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 181.

⁸⁸ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 181.

⁸⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 181.

Furkan, 25/41 ⁹⁰	وَإِذَا رَأَوْكَ أَنْ يَنْخُدُّوكَ إِلَّا هُزُوعًا	وَإِذَا رَأَوْكَ أَنْ يَنْخُدُّوكَ إِلَّا هُزُوعًا
Lokman, 31/6 ⁹¹	وَيَتَّخِذُهَا هُزُوعًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ	وَيَتَّخِذُهَا هُزُوعًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ
Câsiye, 45/9 ⁹²	وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوعًا	وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوعًا
Câsiye, 45/35 ⁹³	آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا	آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا

⁹⁰ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 181.

⁹¹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 181.

⁹² ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 181.

⁹³ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 307; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 181.

4.1.1.2. Hemze'nin Kelime Sonlarında Olup Olmaması

Hafs, kelime sonlarındaki hemzeleri hafzedilmiş şekliyle okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, aslî (tahkik) şeklinde okumaktadır. İki râvi arasındaki bu çeşit farklılıklar aşağıdaki tabloda ele alınacaktır.

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman Rivayeti	Ebu Bekr Şu'be Rivayeti
Âl-i İmran, 3/37 ⁹⁴	كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ	كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّاءَ الْمِحْرَابِ
Âl-i İmran, 3/38 ⁹⁵	هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ	هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّاءَ رَبَّهُ
En'âm, 6/85 ⁹⁶	وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ	وَزَكَرِيَّاءَ وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ
Meryem, 19/2 ⁹⁷	ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا	ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّاءَ

⁹⁴ Hâfız Ali Şahin el-Çaykaravî, *el-Münezzel fi'l-Kıraâti'l-aşr min Tarikeyi't-Teysîr vet'Tahbîr*, Hayrât Neşriyat, İsparta, 2016, 53.

⁹⁵ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 324; Şahin, *el-Münezzel*, 54.

⁹⁶ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 324; Şahin, *el-Münezzel*, 137.

⁹⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 324; Şahin, *el-Münezzel*, 304.

Meryem, 19/7 ⁹⁸	يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ	يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ
Enbiyâ, 21/89 ⁹⁹	وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ	وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ
Ahzâb, 33/51 ¹⁰⁰	تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ	تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ

⁹⁸ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 324; Şahin, *el-Münezzel*, 304.

⁹⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 324; Şahin, *el-Münezzel*, 328.

¹⁰⁰ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 324; Şahin, *el-Münezzel*, 424.

4.1.1.3. Hemze'nin farklı şekillerde Okunması

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman Rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Bakara,2/97 ¹⁰¹	مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ	مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ
Bakara,2/98 ¹⁰²	وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ	وَجِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ
Bakara,2/98 ¹⁰³	وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ	وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ
A'râf,7/165 ¹⁰⁴	وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَدَابِ بَنِي إِسْرَائِيلَ	وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَدَابِ بَنِي إِسْرَائِيلَ
Tevbe,9/106 ¹⁰⁵	وَأَخْرَجُوا مِنْ دُونِهَا الْقُرْآنَ لِأَمْرِ اللَّهِ	وَأَخْرَجُوا مِنْ دُونِهَا الْقُرْآنَ لِأَمْرِ اللَّهِ

¹⁰¹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 309; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 189.

¹⁰² ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 309; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 189.

¹⁰³ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 309; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 189.

¹⁰⁴ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 363; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 291.

¹⁰⁵ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 371; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 306.

Kehf, 18/86 ¹⁰⁶	وَجَدَهَا تَعْرُبُ فِي عَيْنِ حَمِيَّةٍ	وَجَدَهَا تَعْرُبُ فِي عَيْنِ حَمِيَّةٍ
Sebe,34/52 ¹⁰⁷	وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاطُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ	وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاطُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ
Tahrîm, 66/4 ¹⁰⁸	فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلِيهِ وَجِبْرِيلُ	فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلِيهِ وَجِبْرِيلُ

¹⁰⁶ ed-Dânî, *et-Teysîr*,411; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 371.

¹⁰⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*,362; ed-Dânî, *et-Teysîr*,462.

¹⁰⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*,517; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 189.

4.1.2. Hemze'nin İbdâl ile Okunup Okunmaması

İbdal: “Sâkin bir hemzeyi makablinin harekesi cinsinden bir harf-i medde çevirmektir”.¹⁰⁹ Şayet hemzeden önceki harfin harekesi ötre ise hemze vâv'a; esre ise yâ'ya; üstün ise elif'e dönüştürülür. Hafs, aşağıdaki örneklerde geçen hemzeleri aslî şekillerinde (tahkik ile) okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, bu kelimelerdeki “hemze” harfini “vav” harfine ibdal ederek okur.¹¹⁰

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman Rivayeti	Ebu Bekr Şu'be Rivayeti
Hacc,22/23 ¹¹¹	مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلَوْلُوا	مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلَوْلُوا
Fatır,35/33 ¹¹²	مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلَوْلُوا	مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلَوْلُوا
Tûr,52/24 ¹¹³	كَانَهُمْ لَوْلُوا مَكْنُونٌ	كَانَهُمْ لَوْلُوا مَكْنُونٌ

¹⁰⁹ ed-Düserî, *Muhtasaru'l-İbârât*,11; Koyuncu, *Kıraât İlmi Takrîb Usûlü*, 162.

¹¹⁰ Soner Akdağ, *Âsim Kıraâtî'nin Şu'be Rivayeti*, Âsitâne Kitabevi, İstanbul, 2008, 42.

¹¹¹ Muhammed Fehd Hârûf, *el-Müeyssere fi'l-Kıraati Erbeâ Aşere*, Dâru İbn-i Kesîr, Beyrut, 2006,334.

¹¹² ed-Dânî, *et-Teysîr*, 426; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 438.

¹¹³ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 426; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 525.

Rahmân,55/22 ¹¹⁴	يَخْرُجُ مِنْهُمَا <u>الْوَلُو</u> وَالْمَرْجَانُ	يَخْرُجُ مِنْهُمَا <u>الْوَلُو</u> وَالْمَرْجَانُ
Vâkıa,56/23 ¹¹⁵	كَأَمْثَالِ <u>الْوَلُو</u> الْمَكُونِ	كَأَمْثَالِ <u>الْوَلُو</u> الْمَكُونِ
İnsân,76/19 ¹¹⁶	حَسِبْتَهُمْ <u>لَوْلَا</u> مَنُورًا	حَسِبْتَهُمْ <u>لَوْلَا</u> مَنُورًا
Beled,90/20 ¹¹⁷	عَلَيْهِمْ نَارٌ <u>مُوصَدَّةٌ</u>	عَلَيْهِمْ نَارٌ <u>مُوصَدَّةٌ</u>
Hümeze,104/8 ¹¹⁸	إِنَّهَا عَلَيْهِمْ <u>مُوصَدَّةٌ</u>	إِنَّهَا عَلَيْهِمْ <u>مُوصَدَّةٌ</u>

¹¹⁴ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 426; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 532.

¹¹⁵ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 426; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 532.

¹¹⁶ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 426; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 579.

¹¹⁷ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 540; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 594.

¹¹⁸ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 540; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 601.

4.1.3. Hemze'nin Teshîl ile Okunup Okunmaması

Teshîl: “Yanyana gelen iki hemzeden ikincisini, hemze ile harekesi cinsinden elif arasında okumaya denir”.¹¹⁹ Teshîl vechi, Hafs rivayetine göredir. Ebû Bekr Şu'be rivayetinde ise, iki hemze de normal olarak (tahkîk ile) okunur.¹²⁰

Sûre/Âyet	Hafs Rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Fussilet,41/44 ¹²¹	ءَاعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ	ءَاعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ

4.1.4. Aynı Kelimelerin Farklı Lehçelerde Farklı Harekelerle Okunması

Sûre/Âyet	Hafs Rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Bakara, 2/189 ¹²²	وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا	وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا

¹¹⁹ ed-Düserî, *Muhtasaru'l-İbârât*,48; Abdurrahman Çetin, *Kur'ân Okuma Esasları*, Emin Yayınları, Bursa, 2014, 91.

¹²⁰ Çetin, *Kur'ân Okuma Esasları*,92.

¹²¹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 480; Molla Muhammed Emin Efendi, *Umdetu'l- Hallan fi İzahi Zübdeti'l-İrfan*, Âsitane, İstanbul, y.y, 506.

¹²² ed-Dimyâtî, *İthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyyessere*, 29.

Âl-i İmran, 3/97 ¹²³	وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ	وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ
Âl-i İmran, 3/15 ¹²⁴	وَأَزْوَاجٍ مُطَهَّرَةٍ وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ	وَأَزْوَاجٍ مُطَهَّرَةٍ وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ
Âl-i İmran, 3/162 ¹²⁵	أَفَمَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ	أَفَمَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ
Âl-i İmran, 3/174 ¹²⁶	وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ	وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ
Mâide, 5/109 ¹²⁷	إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ	إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ
Mâide, 5/2 ¹²⁸	يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا	يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا
En'âm, 6/125 ¹²⁹	يَجْعَلُ صَدْرَهُ ضَيْقًا حَرَجًا	يَجْعَلُ صَدْرَهُ ضَيْقًا حَرَجًا

¹²³ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 62.

¹²⁴ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 51.

¹²⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 71.

¹²⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 73.

¹²⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 162.

¹²⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 106.

¹²⁹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 273; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 144.

A'râf, 7/74 ¹³⁰	وَتَنْحِثُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا	وَتَنْحِثُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا
Enfâl, 8/18 ¹³¹	وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنٌ كَيْدِ الْكَافِرِينَ	وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنٌ كَيْدِ الْكَافِرِينَ
Tevbe, 9/78 ¹³²	وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ	وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ
Tevbe, 9/21 ¹³³	بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ	بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ
Tevbe, 9/72 ¹³⁴	وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ	وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ
Tevbe, 9/109 ¹³⁵	وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ	وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ
Yûnus, 10/87 ¹³⁶	أَنْ نَّبِئَا لِقَوْمِكُمْ بِئُوتًا	أَنْ نَّبِئَا لِقَوْمِكُمْ بِئُوتًا

¹³⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 160.

¹³¹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 297; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 179.

¹³² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 199.

¹³³ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 190.

¹³⁴ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 197.

¹³⁵ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 204.

¹³⁶ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 218.

Hûd,11/40 ¹³⁷	فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ	فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ
Hûd, 11/68 ¹³⁸	أَلَا إِنَّ تَمُودًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ	أَلَا إِنَّ تَمُودًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ
Hicr, 15/45 ¹³⁹	إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ	إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ
Hicr, 15/82 ¹⁴⁰	وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا	وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا
Nahl, 16/68 ¹⁴¹	أَنْ اتَّخَذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا	أَنْ اتَّخَذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا
Nahl, 16/80 ¹⁴²	مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا	مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا
Îsrâ,17/35 ¹⁴³	وَزِنُوا بِالْقُسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ	وَزِنُوا بِالْقُسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ

¹³⁷ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 321; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 222.

¹³⁸ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 323; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 230.

¹³⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 411; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 346.

¹⁴⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 266.

¹⁴¹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 274.

¹⁴² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 276.

¹⁴³ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 402; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 285.

Kehf, 18/96 ¹⁴⁴	حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَقَيْنِ	حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصُّدُقَيْنِ
Meryem, 19/8 ¹⁴⁵	وَقَدْ بَلَغْتَ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا	وَقَدْ بَلَغْتَ مِنَ الْكِبَرِ عُنِيًّا
Meryem, 19/23 ¹⁴⁶	وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا	وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا
Meryem, 19/68 ¹⁴⁷	حَوْلَ جَهَنَّمَ جُنِيًّا	حَوْلَ جَهَنَّمَ جُنِيًّا
Meryem, 19/69 ¹⁴⁸	عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا	عَلَى الرَّحْمَنِ عُنِيًّا
Meryem, 19/70 ¹⁴⁹	أُولَىٰ بِهَا صَلِيًّا	أُولَىٰ بِهَا صَلِيًّا
Meryem, 19/72 ¹⁵⁰	وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جُنِيًّا	وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جُنِيًّا

¹⁴⁴ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 412; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 203.

¹⁴⁵ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 413; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 305.

¹⁴⁶ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 413; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 306.

¹⁴⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 413; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 309.

¹⁴⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 413; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 310.

¹⁴⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 413; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 310.

¹⁵⁰ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 413; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 310.

Mû'minûn, 23/27 ¹⁵¹	فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ	فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ
Nûr, 24/27 ¹⁵²	لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ	لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ
Nûr, 24/29 ¹⁵³	أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ	أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ
Nûr, 24/61 ¹⁵⁴	فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا	فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا
Furkân, 25/38 ¹⁵⁵	وَتَمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ	وَتَمُودًا وَأَصْحَابَ الرَّسِّ
Şuarâ, 26/57 ¹⁵⁶	فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ	فَأَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ
Şuarâ, 26/134 ¹⁵⁷	وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ	وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

¹⁵¹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 321; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 343.

¹⁵² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 352.

¹⁵³ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 200; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 353.

¹⁵⁴ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 227; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 358.

¹⁵⁵ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 323; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 363.

¹⁵⁶ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 369.

¹⁵⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 372.

Şuarâ, 26/149 ¹⁵⁸	وَتَنْحِثُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ	وَتَنْحِثُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ
Şuarâ, 26/182 ¹⁵⁹	وَزِنُوا بِالْقُسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ	وَزِنُوا بِالْقُسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ
Kasas, 28/32 ¹⁶⁰	جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ	جَنَاحَكَ مِنَ الرُّهْبِ
Rûm, 30/54 ¹⁶¹	اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضُعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضُعْفٍ قُوَّةً	اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضُعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضُعْفٍ قُوَّةً
Ahzâb, 33/13 ¹⁶²	يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مَقَامَ لَكُمْ	يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مَقَامَ لَكُمْ
Sebe, 34/48 ¹⁶³	عَلَّامُ الْغُيُوبِ	عَلَّامُ الْغُيُوبِ
Yâsin, 36/34 ¹⁶⁴	وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ	وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ

¹⁵⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 373.

¹⁵⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 373.

¹⁶⁰ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 446; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 389.

¹⁶¹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 452; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 410.

¹⁶² ed-Dânî, *et-Teysîr*, 457; Muhammed Fahd, *el Müeyssere*, 419.

¹⁶³ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 395; Muhammed Fahd, *el Müeyssere*, 433.

¹⁶⁴ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 442.

Mü'min, 40/67 ¹⁶⁵	ثُمَّ لِيَكُونُوا شُيُوخًا	ثُمَّ لِيَكُونُوا شُيُوخًا
Duhân, 44/25 ¹⁶⁶	كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ	كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ
Duhan, 44/52 ¹⁶⁷	فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ	فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ
Muhammed, 47/28 ¹⁶⁸	وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَاحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ	وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَاحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ
Fetih, 48/29 ¹⁶⁹	فَضلاً مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَاناً	فَضلاً مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَاناً
Zâriyât, 51/15 ¹⁷⁰	إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ	إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ
Kamer, 54/12 ¹⁷¹	وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُوناً	وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُوناً

¹⁶⁵ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 478; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 465.

¹⁶⁶ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 495.

¹⁶⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 496.

¹⁶⁸ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 515.

¹⁶⁹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 515.

¹⁷⁰ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 519.

¹⁷¹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 519.

Rahmân, 55/24 ¹⁷²	وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ	وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ
Hadid, 57/20 ¹⁷³	وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ	وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ
Hadîd, 57/27 ¹⁷⁴	إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ	إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ
Mücâdele, 58/11 ¹⁷⁵	وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانشُرُوا	وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانشُرُوا
Haşr, 59/8 ¹⁷⁶	فَضلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَاناً	فَضلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَاناً
Mürselât, 77/41 ¹⁷⁷	إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ	إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ
Hümeze, 104/9 ¹⁷⁸	فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ	فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ

¹⁷² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 526; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 532.

¹⁷³ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 536.

¹⁷⁴ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 536.

¹⁷⁵ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 536; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 543.

¹⁷⁶ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 543.

¹⁷⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 395; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 581.

¹⁷⁸ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 599; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 601.

4.1.5. Hareke'nin Sükûn ile Okunması

Bu konuda Hafs b. Süleyman ile Ebû Bekir Şu'be arasında tesbit edilen rivayet farklılıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman Rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Bakara, 2/168 ¹⁷⁹	وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ	وَلَا تَتَّبِعُوا <u>خُطَوَاتِ</u> الشَّيْطَانِ
Bakara, 2/208 ¹⁸⁰	وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ	وَلَا تَتَّبِعُوا <u>خُطَوَاتِ</u> الشَّيْطَانِ
Bakara, 2/236 ¹⁸¹	عَلَى الْمَوْسَى قَدْرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ	عَلَى الْمَوْسَى <u>قَدْرُهُ</u> وَعَلَى الْمُقْتِرِ <u>قَدْرُهُ</u>
Bakara, 2/260 ¹⁸²	عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءٌ	عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ <u>جُزْءٌ</u>

¹⁷⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 313; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 197.

¹⁸⁰ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 313; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 197.

¹⁸¹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 316; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 236.

¹⁸² ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 317; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 209.

Mâide, 5/2 ¹⁸³	وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ	وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ
Mâide, 5/8 ¹⁸⁴	وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ	وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ
En'âm, 6/142 ¹⁸⁵	وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ	وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ
Enfâl, 8/42 ¹⁸⁶	وَيَحْيٰى مَنْ حَيٍّ عَن بَيِّنَةٍ	وَيَحْيٰى مَنْ حَيٍّ عَن بَيِّنَةٍ
Tevbe, 9/109 ¹⁸⁷	بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَقَا جُرْفٍ هَارٍ	بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَقَا جُرْفٍ هَارٍ
Yûsuf, 12/47 ¹⁸⁸	قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِيْنَ دَابَّآ	قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِيْنَ دَابَّآ

¹⁸³ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 340; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 197.

¹⁸⁴ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 340; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 197.

¹⁸⁵ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 313; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 197.

¹⁸⁶ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 367; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 298.

¹⁸⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 271; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 307.

¹⁸⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 386; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 332.

Hicr, 15/44 ¹⁸⁹	لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ	لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ
Îsrâ, 17/23 ¹⁹⁰	فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٌّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا	فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٌّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا
Îsrâ, 17/64 ¹⁹¹	وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجْلِكَ	وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجْلِكَ
Kehf, 18/19 ¹⁹²	فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرَقِكُمْ هَذِهِ	فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرَقِكُمْ هَذِهِ
Kehf, 18/74 ¹⁹³	لَقَدْ جِئْتَ شَيْئاً نُكْرًا	لَقَدْ جِئْتَ شَيْئاً نُكْرًا
Kehf, 18/87 ¹⁹⁴	فَيَعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا	فَيَعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا

¹⁸⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 395; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 209.

¹⁹⁰ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 402; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 351.

¹⁹¹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 403; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 359.

¹⁹² ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 403; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 295.

¹⁹³ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 410; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 295.

¹⁹⁴ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 410; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 295.

Enbiyâ, 21/95 ¹⁹⁵	وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ	وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ
Enbiya, 21/67 ¹⁹⁶	أَفْ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ	أَفْ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
Nûr, 24/21 ¹⁹⁷	لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ	لَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ
Nûr, 24/21 ¹⁹⁸	وَمَنْ يَتَّبِعِ خُطُواتِ الشَّيْطَانِ	وَمَنْ يَتَّبِعِ خُطُواتِ الشَّيْطَانِ
Şuarâ, 26/187 ¹⁹⁹	فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ	فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ
Sebe', 34/9 ²⁰⁰	أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ	أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ

¹⁹⁵ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 424; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 230.

¹⁹⁶ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 402; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 351.

¹⁹⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 313; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 197.

¹⁹⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 313; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 197.

¹⁹⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 439; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 375.

²⁰⁰ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 460; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 429.

Fussilet, 41/29 ²⁰¹	رَبَّنَا <u>أَرِنَا</u> الَّذِينَ <u>أَضَلَّانَا</u>	رَبَّنَا <u>أَرِنَا</u> الَّذِينَ <u>أَضَلَّانَا</u>
Zuhruf, 43/15 ²⁰²	وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ <u>جُزْءًا</u>	وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ <u>جُزْءًا</u>
Ahkaf, 46/17 ²⁰³	وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ <u>أَفٍّ لَكُمْمَا</u>	وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ <u>أَفٍّ لَكُمْمَا</u>
Vakia, 56/37 ²⁰⁴	<u>عُرْبًا</u> أَتْرَابًا	<u>عُرْبًا</u> أَتْرَابًا
Talâk, 65/8 ²⁰⁵	وَعَدَّبْنَاهَا <u>عَذَابًا نُكْرًا</u>	وَعَدَّبْنَاهَا <u>عَذَابًا نُكْرًا</u>
Meâric, 70/43 ²⁰⁶	كَانَتْهُمْ إِلَى <u>نُصْبٍ</u> يُوفَضُونَ	كَانَتْهُمْ إِلَى <u>نُصْبٍ</u> يُوفَضُونَ
Mürselât, 77/6 ²⁰⁷	عُذْرًا <u>أَوْ نُدْرًا</u>	عُذْرًا <u>أَوْ نُدْرًا</u>

²⁰¹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 480; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 489.

²⁰² ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 317; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 209.

²⁰³ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 402; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 351.

²⁰⁴ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 506; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 530.

²⁰⁵ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 516; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 547.

²⁰⁶ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 524; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 557.

²⁰⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 532; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 567.

4.1.6. Harfinin س İle Okunması

Bu konuda Hafs b. Süleyman ile Ebû Bekr Şu'be arasında tesbit edilen rivayet farklılıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman Rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Bakara, 2/245 ²⁰⁸	وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ	وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ
A'râf, 7/69 ²⁰⁹	وَرَزَاذِكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصِطَةٌ	وَرَزَاذِكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصِطَةٌ
Tûr, 52/37 ²¹⁰	أَمْ هُمُ الْمُصَيِّطُونَ	أَمْ هُمُ الْمُصَيِّطُونَ

²⁰⁸ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 317; Şahin, *el-Münezzel*, 38.

²⁰⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 317; Şahin, *el-Münezzel*, 158.

²¹⁰ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 317; Şahin, *el-Münezzel*, 158 (Bu kelimeyi Hafs, hem “sin” hem de “sad” vechi ile okur. “Sad” vechi mukaddemdir. Ancak Ebû Bekr Şu'be ise, sadece yazıldığı gibi “sad” vechi ile okur.)

4.1.7. Harflerdeki Kırâat Farklılıkları

4.1.7.1. İdğamda İki Râvi Arasındaki Farklılıklar

İdğam: “Mahreç ve sıfatları aynı (mütemasil) ya da mahreçleri bir, sıfatları farklı (mütecânis) ya da mahreç ve sıfatlarında birbirine yakın (mütekârib) olan iki harften birincisini ikincisine katmaya denir”.²¹¹

İki râvi arasındaki idğam farklılıkları aşağıda verilen kategorilerde incelenecektir

4.1.7.1.1. (ذ) Harfinin (ت) Harfine İdğamı

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti:
Bakara, 2/51 ²¹²	ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ	ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ
Bakara, 2/80 ²¹³	قُلْ اتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا	قُلْ اتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا
Bakara, 2/92 ²¹⁴	ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ	ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ

²¹¹ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*, 19; Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, 231.

²¹² ed-Dimyâtî, *İthâf*, 178; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²¹³ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 182; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²¹⁴ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 187; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

Âlî Ìmrân, 3/81 ²¹⁵	قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ	قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ
Enfâl, 8/68 ²¹⁶	لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ	لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ
Hud, 11/92 ²¹⁷	وَأَخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظَهْرِيًّا	وَأَخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظَهْرِيًّا
Râ'd, 13/16 ²¹⁸	قُلْ أَفَأَخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ	قُلْ أَفَأَخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ
Râ'd, 13/32 ²¹⁹	فَأَمَلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ	فَأَمَلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ
Kehf, 18/77 ²²⁰	قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا	قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا

²¹⁵ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 236; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfân*, 23.

²¹⁶ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 300; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfân*, 23.

²¹⁷ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 325; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfân*, 23.

²¹⁸ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 339; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfân*, 23.

²¹⁹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 339; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfân*, 23.

²²⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 371; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfân*, 23.

Hac, 22/44 ²²¹	فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ	فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ
Hac, 22/48 ²²²	ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَى الْمَصِيرِ	ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَى الْمَصِيرِ
Mu'minun, 23/110 ²²³	فَأَتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّى أَنْسَوْكُمْ	فَأَتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّى أَنْسَوْكُمْ
Furkân, 25/27 ²²⁴	يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا	يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا
Şuarâ, 26/29 ²²⁵	قَالَ لَئِنِ اتَّخَذَتِ الْهَاءُ غَيْرِي	قَالَ لَئِنِ اتَّخَذَتِ الْهَاءُ غَيْرِي
Ankebût, 29/25 ²²⁶	وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا	وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا

²²¹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 399; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²²² ed-Dimyâtî, *İthâf*, 400; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²²³ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 406; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²²⁴ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 417; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²²⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 417; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²²⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 440; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

Fâtır, 35/26 ²²⁷	ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا	ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا
Mü'min, 40/5 ²²⁸	فَأَخَذْتَهُمْ فَكَيفَ كَانَ عِقَابِ	فَأَخَذْتَهُمْ فَكَيفَ كَانَ عِقَابِ
Casiye, 45/35 ²²⁹	ذَلِكُمْ بِأَنَّكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ	ذَلِكُمْ بِأَنَّكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ

4.1.7.1.2. (ت) Harfinin (ذ) Harfine İdğamı

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
En'âm, 6/152 ²³⁰	ذَلِكُمْ وَصِيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ	ذَلِكُمْ وَصِيكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

²²⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 463; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²²⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 484; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23.

²²⁹ Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 23; Şahin, *el-Münezzel*, 501.

²³⁰ Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 149.

A'râf, 7/3 ²³¹	قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ	قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ
A'râf, 7/57 ²³²	لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ	لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
Yûnus, 10/3 ²³³	ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ	ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ
Hûd, 11/24 ²³⁴	هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ	هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ
Hûd, 11/30 ²³⁵	أَفَلَا مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ تَذَكَّرُونَ	أَفَلَا مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ تَذَكَّرُونَ
Nahl, 16/17 ²³⁶	أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ	أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

²³¹ Palûvî, Zûbdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 150.

²³² Palûvî, Zûbdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 158.

²³³ Palûvî, Zûbdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 208.

²³⁴ Palûvî, Zûbdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 234.

²³⁵ Palûvî, Zûbdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 235.

²³⁶ Palûvî, Zûbdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 269.

Nahl, 16/90 ²³⁷	يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ	يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ <u>تَذَكَّرُونَ</u>
Mü'minûn, 23/85 ²³⁸	سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ	سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ <u>أَفَلَا تَذَكَّرُونَ</u>
Nûr, 24/1 ²³⁹	لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ	لَعَلَّكُمْ <u>تَذَكَّرُونَ</u>
Nûr, 24/27 ²⁴⁰	ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ	ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ <u>تَذَكَّرُونَ</u>
Neml, 27/62 ²⁴¹	قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ	قَلِيلًا مَّا <u>تَذَكَّرُونَ</u>
Sâffât, 37/155 ²⁴²	أَفَلَا تَذَكَّرُونَ	<u>أَفَلَا تَذَكَّرُونَ</u>

²³⁷ Palûvî, Zübdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 277.

²³⁸ Palûvî, Zübdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 347.

²³⁹ Palûvî, Zübdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 350.

²⁴⁰ Palûvî, Zübdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 352.

²⁴¹ Palûvî, Zübdetü 'l- 'İrfân, 23; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 382.

²⁴² Palûvî, Zübdetü 'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 452.

Câsiye, 45/23 ²⁴³	أَفَلَا تَذَكَّرُونَ	أَفَلَا تَذَكَّرُونَ
Zâriyât, 51/49 ²⁴⁴	لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ	لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
Vâkıa, 56/62 ²⁴⁵	فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ	فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ
Hâkka, 69/42 ²⁴⁶	وَلَا يَقُولِ كَاهِنٌ قَلِيلاً مَا تَذَكَّرُونَ	وَلَا يَقُولِ كَاهِنٌ قَلِيلاً مَا تَذَكَّرُونَ

²⁴³ Palûvî, Zübdetü'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 501.

²⁴⁴ Palûvî, Zübdetü'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 522.

²⁴⁵ Palûvî, Zübdetü'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 536.

²⁴⁶ Palûvî, Zübdetü'l- 'İrfân, 58; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 568.

4.1.7.1.3. (ن) Harfinin (و) Harfine İdğamı

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti:	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti:
Yasin, 36/1-2. ²⁴⁷	يَسَّ (١) وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ	يَسَّ (١) وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ
Kalem, 68/1 ²⁴⁸	نَّ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ	نَّ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ

4.1.7.2. Med ve Kasr'da Kırâat Farklılıkları

Med: “Med veya lîn harflerinden birisi ile sesi uzatmaya denir”.²⁴⁹

Kasr ise: “Medd-i tabî’yi bulunduğu durum üzere bırakıp, ziyadeliği terketmeye denir”.

Kasr, iki anlamda kullanılmaktadır:

- 1- Aslî meddin terkedilmesi.
- 2- Aslî meddin bir elif miktarı okunması.²⁵⁰

Aşağıda verilen örneklerdeki لَرَوْفُ kelimelerini Hafs medd-i tabî (bir elif miktarı) ile okurken; Ebû Bekr Şu'b'e ise kasr (uzatmadan) ile okur.²⁵¹

Bu konuda Hafs b. Süleyman ile Ebû Bekr Şu'be arasında tesbit edilen rivayet farklılıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

²⁴⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 465; ed-Dânî, *et-Teyisir*,466 (Bu iki sûrede altı çizili yerleri Hafs idğamsız okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, idğamlı okur.)

²⁴⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 552; ed-Dânî, *et-Teyisir*,311.

²⁴⁹ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*,106; Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, 201.

²⁵⁰ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*,107; Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, 202.

²⁵¹ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*,107; Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*,311.

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti:	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Bakara, 2/143 ²⁵²	إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُفٌ رَحِيمٌ	إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُفٌ رَحِيمٌ
Bakara, 2/207 ²⁵³	وَاللَّهُ رُؤُفٌ بِالْعِبَادِ	وَاللَّهُ رُؤُفٌ بِالْعِبَادِ
Âl-î İmran, 3/30 ²⁵⁴	وَاللَّهُ رُؤُفٌ بِالْعِبَادِ	وَاللَّهُ رُؤُفٌ بِالْعِبَادِ
Tevbe, 9/117 ²⁵⁵	إِنَّهُ بِهِمْ رُؤُفٌ رَحِيمٌ	إِنَّهُ بِهِمْ رُؤُفٌ رَحِيمٌ
Tevbe, 9/128 ²⁵⁶	بِالْمُؤْمِنِينَ رُؤُفٌ رَحِيمٌ	بِالْمُؤْمِنِينَ رُؤُفٌ رَحِيمٌ

²⁵² ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 194.

²⁵³ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 194.

²⁵⁴ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 194.

²⁵⁵ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 194.

²⁵⁶ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 194.

Nahl, 16/7 ²⁵⁷	إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ	إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ
Nahl, 16/47 ²⁵⁸	فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ	فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ
Hacc, 22/65 ²⁵⁹	إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ	إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ
Nur, 24/20 ²⁶⁰	وَأَنَّ اللَّهَ رَوْفٌ رَحِيمٌ	وَأَنَّ اللَّهَ رَوْفٌ رَحِيمٌ
Hadid, 57/9 ²⁶¹	وَأَنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ	وَأَنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ
Haşr, 59/10 ²⁶²	رَبَّنَا إِنَّكَ رَوْفٌ رَحِيمٌ	رَبَّنَا إِنَّكَ رَوْفٌ رَحِيمٌ

²⁵⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 194.

²⁵⁸ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 194.

²⁵⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 194.

²⁶⁰ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 194.

²⁶¹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 194.

²⁶² ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 311; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 194.

4.1.7.3. İmale Bahsi

İmale: “Fetha harekeyi kesre harekeye ya da harf-i med olan elif’i harf-i med olan yâ’ya doğru meylettirerek okumaya denir”.²⁶³ İki kısma ayrılır:

1. İmale-i Suğra: “Meyil esnasında çıkan ses elif veya fetha tarafına yakın olursa buna “imale-i suğra” denir”.

Bu kısım, Âsım kıraatinde yoktur.

Bu kısma, aynı zamanda “beyne” veya “taklîl” de denir.

2. İmale-i Kübra: “Meyil esnasında çıkan ses, yâ veya kesra tarafına yakın olursa buna “imale-i Kübra” denir”.²⁶⁴

Aşağıda işaretlenmiş kelime ya da harfleri Ebû Bekr Şu’be imale ile okurken; Hafs ise imalesiz okumuştur. Çünkü Hafs, sadece مَجْرَاهَا (Hud,11/41) kelimesinde imale yapmaktadır.

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti	Ebû Bekr Şu’be Rivayeti
En’âm, 6/76 ²⁶⁵	فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا	فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا
En’âm, 6/77 ²⁶⁶	فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي	فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي

²⁶³ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*, 31; Çetin, *Kur’ân Okuma Esasları*, 93.

²⁶⁴ Çetin, *Kur’ân Okuma Esasları*, 93; Koyuncu, *Kıraat İlmi Takrîb Usûlü*, 164.

²⁶⁵ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 347; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267.

²⁶⁶ ed-Dânî, *et-Teyisîr*, 347; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267.

En'âm, 6/78 ²⁶⁷	فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَازِغَةً	فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَازِغَةً
Enfâl, 8/17 ²⁶⁸	وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى	وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى
Tevbe, 9/109 ²⁶⁹	عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ	عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ
Yûnus,10/1 ²⁷⁰ , Hûd,11/1 ²⁷¹ , Yûsuf,12/1 ²⁷² , Ra'd,13/1 ²⁷³ , İbrahim,14/1 ²⁷⁴ , Hicr,15/1 ²⁷⁵	الرَّأ	الرَّأ
Yûnus, 10/16 ²⁷⁶	مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرِيكُمْ بِهِ	مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرِيكُمْ بِهِ

²⁶⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 347; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267.

²⁶⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 63.

²⁶⁹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 66.

²⁷⁰ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 67.

²⁷¹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 69.

²⁷² ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 71.

²⁷³ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 76.

²⁷⁴ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 77.

²⁷⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 78.

²⁷⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 67.

Hûd, 11/70 ²⁷⁷	فَلَمَّا رَأَىٰ أَيْدِيَهُمْ	فَلَمَّا رَأَىٰ أَيْدِيَهُمْ
Yûsuf, 12/24 ²⁷⁸	لَوْلَا أَن رَأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ	لَوْلَا أَن رَأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ
Yûsuf, 12/28 ²⁷⁹	فَلَمَّا رَأَىٰ قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ	فَلَمَّا رَأَىٰ قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ
Nahl, 16/85 ²⁸⁰	وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ	وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ
Nahl, 16/86 ²⁸¹	وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ	وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ

²⁷⁷ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁷⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁷⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁸⁰ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁸¹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

<p>Īsrâ, 17/72²⁸²</p>	<p>وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ <u>أَعْمَى</u> فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ <u>أَعْمَى</u></p>	<p>وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ <u>أَعْمَى</u> فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ <u>أَعْمَى</u></p>
<p>Īsrâ, 17/83²⁸³</p>	<p>أَعْرَضَ <u>وَنَأً</u> بِجَانِبِهِ</p>	<p>أَعْرَضَ <u>وَنَأً</u> بِجَانِبِهِ</p>
<p>Kehf, 18/53²⁸⁴</p>	<p>وَرَأَ الْمُجْرِمُونَ النَّارَ</p>	<p>وَرَأَ الْمُجْرِمُونَ النَّارَ</p>
<p>Meryem, 19/1²⁸⁵</p>	<p>كَيْلَعَصَ</p>	<p>كَيْلَعَصَ</p>
<p>Tâhâ, 20/1²⁸⁶</p>	<p>طَه</p>	<p>طَه</p>

²⁸² ed-Dimyâtî, *Īthâf*, 360; Palûvî, *Zübdetü'l-Īrfan*, 83.

²⁸³ ed-Dimyâtî, *Īthâf*, 384; Palûvî, *Zübdetü'l-Īrfan*, 83.

²⁸⁴ ed-Dimyâtî, *Īthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-Īrfan*, 85.

²⁸⁵ ed-Dimyâtî, *Īthâf*, 375; Palûvî, *Zübdetü'l-Īrfan*, 87.

²⁸⁶ ed-Dimyâtî, *Īthâf*, 371; Palûvî, *Zübdetü'l-Īrfan*, 89.

Tâhâ, 20/10 ²⁸⁷	إِذْ رَأَى نَاراً فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا	إِذْ رَأَى نَاراً فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا
Tâhâ, 20/58 ²⁸⁸	وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوَّى	وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوَّى
Enbiyâ, 21/36 ²⁸⁹	وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ كَفَرُوا	وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ كَفَرُوا
Şuarâ,26/1 ²⁹⁰ , Kasas, 28/1 ²⁹¹	طَسَمَ	طَسَمَ
Neml, 27/1 ²⁹²	طَسَ	طَسَ

²⁸⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁸⁸ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 384; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 91.

²⁸⁹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 94.

²⁹⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 420; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 101.

²⁹¹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 434; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 105.

²⁹² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 426; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 103.

Neml, 27/10 ²⁹³	فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَرُ كَأَنَّهُ جَانٌّ	فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَرُ كَأَنَّهُ جَانٌّ
Neml, 27/40 ²⁹⁴	فَلَمَّا رَأَاهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ	فَلَمَّا رَأَاهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ
Kasas, 28/31 ²⁹⁵	فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَرُ كَأَنَّهُ جَانٌّ	فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَرُ كَأَنَّهُ جَانٌّ
Ahzâb, 33/22 ²⁹⁶	وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ	وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ
Fâtir, 35/8 ²⁹⁷	فَرَأَاهُ حَسَنًا	فَرَأَاهُ حَسَنًا
Yâsîn, 36/1 298	يَسْ	يَسْ

²⁹³ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁹⁴ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267;

²⁹⁵ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁹⁶ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁹⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

²⁹⁸ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 465; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 114.

Sâffât, 37/55 ²⁹⁹	فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ	فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ
Mü'min, 40/1 ³⁰⁰ Fussilet, 41/1 ³⁰¹ , Şûrâ, 42/1 ³⁰² , zuhruf, 43/1 ³⁰³ , Duhân, 44/1 ³⁰⁴ , Câsiye, 45/1 ³⁰⁵ , Ahkâf, 46/1 ³⁰⁶	حَم	حَم
Necm, 53/11 ³⁰⁷	مَا كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى	مَا كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى

²⁹⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

³⁰⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 484; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 121.

³⁰¹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 121.

³⁰² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 484; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 122.

³⁰³ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 484; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 123.

³⁰⁴ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 484; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 124.

³⁰⁵ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 484; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 124.

³⁰⁶ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 484; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 124.

³⁰⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

Necm, 53/13 ³⁰⁸	وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى	وَلَقَدْ رَأَاهُ نَزْلَةً أُخْرَى
Necm, 53/18 ³⁰⁹	لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى	لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى
Hâkka, 69/3 ³¹⁰	وَمَا أَدْرَايَكَ مَا الْحَاقَّةُ	وَمَا أَدْرَايَكَ مَا الْحَاقَّةُ
Müddessir, 74/27 ³¹¹	وَمَا أَدْرَايَكَ مَا سَقَرٌ	وَمَا أَدْرَايَكَ مَا سَقَرٌ
Mürselât, 77/14 ³¹²	وَمَا أَدْرَايَكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ	وَمَا أَدْرَايَكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ

³⁰⁸ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

³⁰⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

³¹⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 137.

³¹¹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 139.

³¹² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 140.

Tekvîr, 81/23 ³¹³	وَلَقَدْ رَأَهُ بِالأَفُقِ المُبِينِ	وَلَقَدْ رَأَهُ بِالأَفُقِ المُبِينِ
Infitâr, 82/17 ³¹⁴	وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ	وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ
Infitâr, 82/18 ³¹⁵	ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ	ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ
Mutafifîn, 83/8 ³¹⁶	وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِّينٌ	وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَجِّينٌ
Mutafifîn, 83/14 ³¹⁷	كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ	كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ
Mutafifîn, 83/19 ³¹⁸	وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلِيُونَ	وَمَا أَدْرَاكَ مَا عَلِيُونَ

³¹³ ed-Dânî, *et-Taysîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

³¹⁴ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 146.

³¹⁵ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 146.

³¹⁶ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 146.

³¹⁷ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 146.

³¹⁸ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 146.

Târik, 86/2 ³¹⁹	وَمَا أَدْرِيكَ مَا الطَّارِقُ	وَمَا أَدْرِيكَ مَا الطَّارِقُ
Beled, 90/12 ³²⁰	وَمَا أَدْرِيكَ مَا الْعَقَبَةُ	وَمَا أَدْرِيكَ مَا الْعَقَبَةُ
Alak, 96/7 ³²¹	أَنْ رَأَاهُ اسْتَعْنَى	أَنْ رَأَاهُ اسْتَعْنَى
Kadr, 97/2 ³²²	وَمَا أَدْرِيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ	وَمَا أَدْرِيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ
Kâria, 101/3 ³²³	وَمَا أَدْرِيكَ مَا الْقَارِعَةُ	وَمَا أَدْرِيكَ مَا الْقَارِعَةُ

³¹⁹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 146.

³²⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 147.

³²¹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 347; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267.

³²² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 148.

³²³ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l- 'İrfan*, 148.

Kâria, 101/10 ³²⁴	وَمَا أَدْرِيكَ مَا هِيَ	وَمَا أَدْرِيكَ مَا هِيَ
Hümeze, 104/5 ³²⁵	وَمَا أَدْرِيكَ مَا الْخَطْمَةُ	وَمَا أَدْرِيكَ مَا الْخَطْمَةُ

³²⁴ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 148.

³²⁵ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 267; Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 148.

4.1.7.4. İhtilas Bahsi

İhtilas: “Harekenin üçte ikisini okuyup, üçte birini terk etmeye denir”.³²⁶

Tecvid ve kırâat âlimleri, ihtilas ile revm terimlerini aynı anlamda kullanmakla beraber aralarında şöyle farklar görürler³²⁷:

- Revm’de harekenin üçte biri okunurken; ihtilasta üçte ikisi okunur.
- Revm vakıf halinde yapılırken; ihtilas ise vasıl halinde yapılır.
- Revm fetha harekede yapılmazken; ihtilas ise üç harekede de yapılır.

Aşağıdaki örnekleri Ebû Bekr Şu’be ihtilas ile okurken; Hafs okumamaktadır.³²⁸

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti	Ebû Bekr Şu’be Rivayeti
Bakara, 2/271 ³²⁹	إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ	إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ
Nisâ, 4/58 ³³⁰	إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ	إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ

³²⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 135; Koyuncu, *Kırâat İlmi Tahrîb Usûlü*, 164.

³²⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 135; ed-Düseri, *Muhtasaru’l-İbârât*, 14.

³²⁸ ed-Düseri, *Muhtasaru’l-İbârât*, 14; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 211.

³²⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 320; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 211.

³³⁰ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 320; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 211.

4.1.7.5. Sekte Bahsi

Sekte: “Nefes almaksızın sesi kesmeye denir”.³³¹

Sektenin süresi ortalama bir elif miktarıdır. Vakıf süresinden daha az bir süredir.³³²

Sekte, vasıl halinde yapılır.

Sekte, sâkin harf üzerinde yapılır; hareke üzerinde sekte yapılmaz.

Sekte, sahih rivayetle sâbit olmuştur; gelişi güzel yapılmaz.³³³

Aşağıdaki dört yerde Hafs sekte ile okurken; Ebû Bekr Şu’be ise sektesiz okumaktadır.³³⁴

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti	Ebû Bekr Şu’be Rivayeti
Kehf, 18/1-2 ³³⁵	عَوَجًا (١) قَيِّمًا	عَوَجًا (١) قَيِّمًا
Yâsîn, 36/52 ³³⁶	مَنْ بَعَثْنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا	مَنْ بَعَثْنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا
Kıyâme, 75/27 ³³⁷	وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ	وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ
Mutaffifin, 83/14 ³³⁸	كَأَلَّا بَلَّ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ	كَأَلَّا بَلَّ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ

³³¹ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*, 71; Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, 249.

³³² ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*, 72; Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, 250.

³³³ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*, 72; Çetin, *Kur'an Okuma Esasları*, 250.

³³⁴ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 406; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 363.

³³⁵ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 406; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 363.

³³⁶ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 406; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 363.

³³⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 406; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 363.

³³⁸ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 406; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 363.

4.1.8. İzafet Ya'larındaki Okunuş Farklılıkları

İzafet Yâ'sı: "Kelimenin sonuna bitişen mütekellim yâ'sına denir".³³⁹

Mütekellim yâ'sı isimlere, fiillere ve harflere bitişir. İsme bitiştiğinde mahallen mecrûr, fiile bitiştiğinde mahallen mensûb ve harflere bitiştiğinde ise mahallen mecrûr veya mansûb olur.³⁴⁰

İzafet Yâ'sı kırâat ilminde üç farklı kısımda icelenir.³⁴¹

1. Sâkin okunuşlarında ittifak edilenler: **إِنِّي جَاعِلٌ** gibi.
2. Fethalı okunuşlarında ittifak edilenler: **حَسْبِيَ اللَّهُ** gibi.
3. Sâkin ya da Fethalı okunuşlarında ihtilaf edilenler: **إِنْ أَجْرِي** gibi.

İzafet Yâ'sı, kelimenin son harfi gibi gözüksede son harfi değildir. Bilakis o, ğaib ve muhatab zamirleri gibi zamirdirler.³⁴²

Bu konuda Hafs b. Süleyman ile Ebû Bekr Şu'be arasında tesbit edilen rivayet farklılıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Bakara, 2/124 ³⁴³	قَالَ لَا يَنْأَلُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ	قَالَ لَا يَنْأَلُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ

³³⁹ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*, 141; Koyuncu, *Kırâât İlmi Takrîb Usûlü*, 146.

³⁴⁰ ed-Düseri, *Muhtasaru'l-İbârât*, 106; Koyuncu, *Kırâât İlmi Takrîb Usûlü*, 146.

³⁴¹ Koyuncu, *Kırâât İlmi Takrîb Usûlü*, 146.

³⁴² Koyuncu, *Kırâât İlmi Takrîb Usûlü*, 146.

³⁴³ Palûvî, *Zübdetü'l-'İrfan*, 30; Muhammed Fehd, *el-Müeyyere*, 19.

Bakara, 2/125 ³⁴⁴	أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ	أَنْ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ
Âl-i İmran, 3/20 ³⁴⁵	فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِي لِلَّهِ	فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِي لِلَّهِ
Mâide, 5/28 ³⁴⁶	مَا أَنَا بِبَاسِطِ يَدِي إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ	مَا أَنَا بِبَاسِطِ يَدِي إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ
Mâide, 5/116 ³⁴⁷	لِلنَّاسِ اتَّخَذُونِي وَأُمِّي الْهَيْنَ	لِلنَّاسِ اتَّخَذُونِي وَأُمِّي الْهَيْنَ
En'âm, 6/79 ³⁴⁸	إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي	إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي
A'râf, 7/105 ³⁴⁹	فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ	فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ

³⁴⁴ Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 30; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 19.

³⁴⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 220; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 52.

³⁴⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 363; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 112.

³⁴⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 363; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 127.

³⁴⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 268; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 137.

³⁴⁹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 164.

Tevbe, 9/83 ³⁵⁰	فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا	فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا
Tevbe, 9/83 ³⁵¹	وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا	وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا
Yûnus, 10/72 ³⁵²	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ
Hûd, 11/29 ³⁵³	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ
Hûd, 11/51 ³⁵⁴	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي
Ïbrâhîm, 14/22 ³⁵⁵	وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ	وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ

³⁵⁰ ed-Dimyâtî, *Ïthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 200.

³⁵¹ ed-Dimyâtî, *Ïthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 200.

³⁵² ed-Dimyâtî, *Ïthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 217.

³⁵³ ed-Dimyâtî, *Ïthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 225.

³⁵⁴ ed-Dimyâtî, *Ïthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 227.

³⁵⁵ ed-Dimyâtî, *Ïthâf*, 342; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 258.

Kehf, 18/67 ³⁵⁶	لَنْ نَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا	لَنْ نَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا
Kehf, 18/72 ³⁵⁷	لَنْ نَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا	لَنْ نَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا
Kehf, 18/75 ³⁵⁸	لَنْ نَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا	لَنْ نَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا
Tâhâ, 20/18 ³⁵⁹	وَلِيَّ فِيهَا مَارِبٌ أُخْرَى	وَلِيَّ فِيهَا مَارِبٌ أُخْرَى
Enbiyâ, 21/24 ³⁶⁰	هَذَا ذِكْرٌ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرٌ مَنْ قَبْلِي	هَذَا ذِكْرٌ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرٌ مَنْ قَبْلِي
Hacc, 22/26 ³⁶¹	وَطَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ	وَطَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ
Şuarâ 26/62 362	قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ	قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ

³⁵⁶ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 301.

³⁵⁷ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 301.

³⁵⁸ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 302.

³⁵⁹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 342; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 313.

³⁶⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 323.

³⁶¹ Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 30; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 335.

³⁶² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müyessere*, 370.

Şuarâ, 26/109 ³⁶³	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ
Şuarâ, 26/118 ³⁶⁴	وَنَجِّني وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ	وَنَجِّني وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
Şuarâ, 26/127 ³⁶⁵	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ
Şuarâ, 26/145 ³⁶⁶	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ
Şuarâ, 26/164 ³⁶⁷	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ
Şuarâ, 26/180 ³⁶⁸	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ
Kasas, 28/34 ³⁶⁹	فَأَرْسَلُهُ مَعِيَ رِدْءاً يُصَدِّقُنِي	فَأَرْسَلُهُ مَعِيَ رِدْءاً يُصَدِّقُنِي

³⁶³ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 371.

³⁶⁴ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 372.

³⁶⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 372.

³⁶⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 373.

³⁶⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 374.

³⁶⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 374.

³⁶⁹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 389.

Sebe', 34/47 ³⁷⁰	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ	إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ
Sâd, 38/23 ³⁷¹	وَلِي نَعَجَةٌ وَاحِدَةٌ	وَلِي نَعَجَةٌ وَاحِدَةٌ
Sâd, 38/69 ³⁷²	مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَى	مَا كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَأِ الْأَعْلَى
Zuhuf, 43/68 ³⁷³	يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ	يَا عِبَادِي لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ
Saff, 61/6 ³⁷⁴	يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ	يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ
Mülk, 67/28 ³⁷⁵	إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ	إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ

³⁷⁰ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 316; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 433.

³⁷¹ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 342; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 454.

³⁷² ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 342; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 457.

³⁷³ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 497; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 494.

³⁷⁴ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 541; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 551.

³⁷⁵ ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 286; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 564.

Nûh, 71/28 ³⁷⁶	وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي	وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي
Kâfirûn, 109/6 ³⁷⁷	لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ	لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ
Yusuf, 12/5 ³⁷⁸	قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ	قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ
Lokman, 31/13 ³⁷⁹	يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ	يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ
Lokman, 31/16 ³⁸⁰	يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِنْقَالٍ حَبَّةٍ	يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِنْقَالٍ حَبَّةٍ
Lokman, 31/17 ³⁸¹	يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ	يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ

³⁷⁶ Palûvî, *Zübdetü'l-İrfan*, 30; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 571.

³⁷⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 342; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 603.

³⁷⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 327; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 236.

³⁷⁹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 327; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 412.

³⁸⁰ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 327; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 416.

³⁸¹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 327; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 416.

4.1.9. Zamir (Hâ-i Kinâye)'deki Okunuş Farklılıkları

Zamir (Hâ-i Kinâye): Tecvid ilminde söz konusu olan zamir, kelimelere bitişen müfred, müzekker ve ğaib zamirdir. Bu zamir, müfred müzekker ğaibden kinâye olduğu için “hâ-i kinâye” ismini de almıştır.³⁸²

Bu konuda Hafs b. Süleyman ile Ebû Bekr Şu'be arasında tesbit edilen rivayet farklılıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Âl-i İmran, 3/75 ³⁸³	وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا	وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا
Nisa, 4/115 ³⁸⁴	وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ	وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ
Kehf, 18/63 ³⁸⁵	وَمَا أُنسَانِيهِ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أُذْكَرَهُ	وَمَا أُنسَانِيهِ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أُذْكَرَهُ

³⁸² Karaçam, *Kur'ân-ı Kerim'in Faziletleri Ve Okunma Kaideleri*, 313; Çetin, *Kur'ân Okuma Esasları*, 195.

³⁸³ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 326; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 59.

³⁸⁴ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 326; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 97.

³⁸⁵ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 409; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 301.

Kehf, 18/2 ³⁸⁶	فَيَّمَا لِيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا <u>مِن لَّدُنْهُ</u> وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ	فَيَّمَا لِيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا <u>مِن لَّدُنْهِ</u> وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ
Kehf, 18/76 ³⁸⁷	قَدْ بَلَغْتَ <u>مِن لَّدُنِّي</u> عُدْرًا	قَدْ بَلَغْتَ <u>مِن لَّدُنِّي</u> عُدْرًا
Nûr, 24/52 ³⁸⁸	وَيَخْشَى اللَّهَ <u>وَيَتَّقَهُ</u>	وَيَخْشَى اللَّهَ <u>وَيَتَّقَهُ</u>
Furkân, 25/69 ³⁸⁹	وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَانًا	وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَانًا
Yâsîn, 36/35 ³⁹⁰	وَمَا <u>عَمِلَتْهُ</u> أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ	وَمَا <u>عَمِلَتْ</u> أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ
Şûrâ, 42/20 ³⁹¹	وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا <u>نُؤْتِهِ</u> مِنْهَا	وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا <u>نُؤْتِهِ</u> مِنْهَا

³⁸⁶ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 406; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 293. (Ebû Bekr Şu'be, مِن لَّدُنْهِ bu kelimesindeki “dal” harfini işmam ile okur. Yani “dal” harfi sakin okunduktan sonra, dudaklar öne doğru götürülür.)

³⁸⁷ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 410; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 298. (Ebû Bekr Şu'be, مِن لَّدُنِّي kelimesindeki “dal” harfini işmam ile okur. Yani “dal” harfi sakin okunduktan sonra, dudaklar öne doğru götürülür.)

³⁸⁸ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 434; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 356.

³⁸⁹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 446; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 366 (Hafs, فِيهِ kelimesindeki zamiri uzatarak okumaktadır.)

³⁹⁰ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 467; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 442.

³⁹¹ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 326; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 485.

Zuhruf, 43/71 ³⁹²	وَفِيهَا مَا تَسْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ	وَفِيهَا مَا تَسْتَهِي الْأَنْفُسُ
Fetih, 48/10 ³⁹³	وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ	وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ

4.1.10. Elif-i Lâhikalar'daki Okunuş Farklılıkları

Elif-i Lâhika: “Vakıf halinde elif harfini isbat, vasıl halinde ise hazıf ile okunan eliflere denir”.³⁹⁴ Kur’ân-ı Kerim’de yedi kelimenin sonunda bir şeyden bedel olmayarak elif bitişmiştir.

الظُّنُونَا, الرَّسُولَا ve السَّبِيلَا kelimelerini Hafs, vakıf halinde med ile (yani medd-i tabî ile); vasıl halinde ise, medsiz (yani fetha ile) okur.

Ebû Bekr Şu’be ise, hem vakıf hem de vasıl halinde med ile (yani medd-i tabî ile) okur.³⁹⁵

سَلَسِلَا kelimesini Hafs, vakıf halinde hem med ile (yani medd-i tabî ile) hem de sükûn-i ârız ile (سَلَسِلٌ gibi) ; vasıl halinde ise, medsiz (yani fetha ile) okur.

Ebû Bekr Şu’be ise, vakıf halinde med ile (yani medd-i tabî ile); vasıl halinde ise tenvin ile okur.³⁹⁶

³⁹² ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 386; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 494.

³⁹³ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 409; Muhammed Fehd, *el-Müeyssere*, 516.

³⁹⁴ Karaçam, *Kur’ân-ı Kerim’in Faziletleri Ve Okunma Kaideleri*, 326; Çetin, *Kur’ân Okuma Esasları*, 267.

³⁹⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 402; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 111-112.

³⁹⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 565; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 139.

قَوَائِرَ {15} قَوَائِرَ kelimelerinden birincisini Hafs, vakıf halinde med ile (yani medd-i tabî ile); vasıl halinde ise, medsiz (yani fetha ile) okur. İkincisini ise, vasıl halinde, medsiz (yani fetha ile); vakıf halinde ise, sükûn-i ârız ile okur.

Ebû Bekr Şu'be ise, ikisini de vakıf halinde med ile (yani medd-i tabî ile); vasıl halinde ise tenvin ile okur.³⁹⁷

Bu konuda Hafs b. Süleyman ile Ebû Bekr Şu'be arasında tesbit edilen rivayet farklılıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Sûre/Âyet	Hafs b. Süleyman rivayeti	Ebû Bekr Şu'be Rivayeti
Ahzâb, 33/10 ³⁹⁸	وَتَطُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا	وَتَطُنُّونَ بِاللَّهِ <u>الظُّنُونَا</u>
Ahzâb, 33/66 ³⁹⁹	يَا لَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا	يَا لَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا <u>الرَّسُولَا</u>
Ahzâb, 33/67 ⁴⁰⁰	وَكُفِّرَاءَنَا فَأَصْلُونَا <u>السَّبِيلَا</u>	وَكُفِّرَاءَنَا فَأَصْلُونَا <u>السَّبِيلَا</u>

³⁹⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 565-566; Paluvî, *Zübdetü'l-İrfân*, 140.

³⁹⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*,457; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 402.

³⁹⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*,457; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 402.

⁴⁰⁰ ed-Dânî, *et-Teysîr*,457; ed-Dimyâtî, *İthâf*, 402.

İnsân, 76/4 ⁴⁰¹	إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا	إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ <u>سَلَاسِلًا</u> وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا
İnsân, 76/15, 16 ⁴⁰²	كَانَتْ <u>قَوَارِيرًا</u> {15} قَوَارِيرَ	كَانَتْ <u>قَوَارِيرًا</u> {15} قَوَارِيرَ

⁴⁰¹ ed-Dâni, *et-Teysîr*,457; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 565.

⁴⁰² ed-Dâni, *et-Teysîr*,457; ed-Dimyâtî, *Îthâf*, 565-566.

4.2. Anlama Etki Eden Farklılıklar

Malum olduğu üzere elimizde bulunan Kur'ân-ı Kerim, Hz. Osman'ın yazdırıldığı mushafıara bakılarak yazılmış ve günümüze kadar gelmiştir. Metnin okunması kitabî olmaktan daha çok şifahî bir mahiyet arzeder.⁴⁰³ Önceki bölümde iki râvinin ihtilaf ettiği tilavet farklılıklarını bazı başlıklar halinde tablolar şeklinde sıraladık. Önceki bölümde temas ettiğimiz farklılıkların manaya hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Çünkü bunlar, aynı kelimenin farklı lehçe ve ağızlarında telaffuzuyla alakalı olan usûl farklılıkları ile⁴⁰⁴, yine anlama etki etmeyen ferş-i huruf bölümünden oluşmaktadır. Bu bölümde ise, başlıkta da ifade edildiği gibi iki râvi arasında “anlama etki eden farklılıklara” aşağıdaki başlıklar halinde birkaç örnekle temas edilecektir. Kırâatlerin anlama etkisi işlenirken önce ayetlerin metni ve daha sonra mealleri verilecektir. Farklı anlamlara neden olan kırâat vecihleri fiiller, isimler ve harflerdeki farklı okuyuşlardan kaynaklanmaktadır. Ancak farklı kırâat vecihlerinin anlama etki etmesi, ayetin anlamını olumsuz yönde ters yüz etmesi demek değildir. Bilakis âyetin anlaşılmasını kolaylaştırıcı ve anlama zenginlik katan bir etkisi söz konusudur. Bu nedenle bir müfessirin bilmesi gereken ilimlerden birisi de “Kırâat İlmî” dir. Bu bölümü hazırlarken temel tefsir eserlerinden olan şu tefsirlerden yararlandık: Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiû'l-Beyân an Te'vîl Âyi'l-Kur'ân*; Ebi'l-Kâsım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an-Hakâiki't-Tenzîl ve Uyuni'l-Ekâvîl fî Vücûhi't-Tenzîl*; Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr (Mefatihü'l-Ğayb)*; Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*.

4.2.1. Fiille İlgili Nahiv ve Sarf İhtilafları

4.2.1.1. Fiil-i Muzari'nin Ğaib, Muhatab veya Müttekellim Kalıbıyla Okunması

A) وَلَئِن قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ

"Yemin olsun ki Allah yolunda öldürülür yâ da ölürseniz, Allah'ın mağfireti ve rahmeti, onların topladıkları (dünyalıkları)ndan daha iyidir".⁴⁰⁵

⁴⁰³ Ünal, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, 131.

⁴⁰⁴ Ünal, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*, 131.

⁴⁰⁵ Âl-i İmrân, 3/157.

Ayette geçen **يَجْمَعُونَ** kelimesini Hafs, bu şekilde ğaib kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, **تَجْمَعُونَ** şeklinde muhatab kipinde okumuştur.⁴⁰⁶ Buna göre;

a) **يَجْمَعُونَ** kırâatına göre hitap münafıklara olur ki anlam: " Yemin olsun ki Allah yolunda öldürülür ya da ölürseniz, Allah'ın mağfireti ve rahmeti, onların topladıkları (dünyalıkları)ndan daha iyidir". şeklinde olur.

b) **تَجْمَعُونَ** kırâatına göre ise hitap müminlere olur ki mânâ: "Allah'ın bağışlaması ve rahmeti, sizin topladığınız dünyalıklardan daha hayırlıdır" şeklinde olur.⁴⁰⁷

B) **أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى**

“Yoksa siz, “ İbrahim, İsmail, İshak ve Yakub ile torunlarının; Yahudi, ya da hıristiyan olduklarını” mı söylüyorsunuz?⁴⁰⁸

Ayette geçen **أَمْ تَقُولُونَ** kelimesini Hafs, bu şekilde muhatab kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, **أَمْ يَقُولُونَ** şeklinde ğaib kipinde okumuştur.⁴⁰⁹ Buna göre;

a) **أَمْ تَقُولُونَ** kırâatına göre hitap, ehl-i kitaba olur ki anlam: Ey Yahudi ve Hıristiyanlar siz, “ İbrahim, İsmail, İshak ve Yakub ile torunlarının; yahudi , ya da hıristiyan olduklarını” mı söylüyorsunuz ?. şeklinde olur.

b) **أَمْ يَقُولُونَ** kırâatına göre hitap, H.z peygambere olur ki anlam: Ey Muhammaed! Yahudi ve Hıristiyanlar, “ İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlarının, yahudi ya da hıristiyan olduklarını” mi söylüyorlar? şeklinde olur.⁴¹⁰

⁴⁰⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 231.

⁴⁰⁷ ez-Zemahşerî, Ebi'l-Kâsım Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki' Tenzil ve Uyuni'l-Ekâvil fi Vücûhi't-Tenzil*, thk., Abdurrazzâk el-Mehdî, Lübnan, 1997, I, 469; Abdullah b. Ahmed en-Nesefî, *Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*; Dâru İbn-i Kesîr, 4.Baskı, Beyrut, 2008, I, 334; Abdurrahman Çetin, *Kıraatlerin Tefsire Etkisi*, Marifet Yayınları, İstanbul, 2001, 150.

⁴⁰⁸ Bakara, 2/140.

⁴⁰⁹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 231.

⁴¹⁰ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 100; Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat ve Dağıtım, y.y, trs, 518.

C) وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ

“ Onlar, ne güzel şeyler yaparlarsa karşılıksız bırakılmayacaklardır. Allah, takva sahiplerini bilir”.⁴¹¹

Ayette geçen وَمَا يَفْعَلُوا ile فَلَنْ يُكْفَرُوهُ kelimelerini Hafs, bu şekilde ğaib kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise وَمَا تَفْعَلُوا ve فَلَنْ تُكْفَرُوهُ şeklinde muhatab kipinde okumuştur.⁴¹² Buna göre;

a) وَمَا يَفْعَلُوا ile فَلَنْ يُكْفَرُوهُ kıraatlerine göre hitap, daha önce geçen 110 ve 111. âyetler dikkate alınarak mü'minler olur ki anlam: “ Onlar ne güzel şeyler yaparlarsa karşılıksız bırakılmayacaklardır. Allah, takva sahiplerini bilir”. şeklinde olur.

b) وَمَا تَفْعَلُوا ve فَلَنْ تُكْفَرُوهُ kıraatlerine göre hitap, öncesinde geçen 113 ve 114. âyetler dikkate alınarak Allah'ın lanetlediği ehl-i kitaptan istisna edilen bir kısım ehl-i kitap olur ki anlam: “Siz ne iyilik yaparsanız karşılıksız bırakılmayacaksınız. Allah, takva sahiplerini bilir”. şeklinde olur.⁴¹³

⁴¹¹ Âl-i İmran, 3/115.

⁴¹² ed-Dimyâtî, *İthâf*, 227.

⁴¹³ İbn-i Kesîr, İmadüddin Ebu'l-Fida İsmail b. Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-'Azîm*, Beyrut, 1966, I 397; İsmail Karaçam, *Mütevâtir Kıraatların Yorum Farklılıklarına Etkisi*, İfÂV Yayınları, İstanbul, 1996, 166-167.

4.2.1.2. Fiil-i Mazideki Farklılıklar

A) وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ

“Allah, aranızdan iman edip dünya ve âhiret için faydalı işler yapan kimselere, kendilerinden öncekilere verdiği gibi yeryüzünde iktidar vereceğini vaat etti”⁴¹⁴.

Ayette geçen كَمَا اسْتَخْلَفَ kelimesini Hafs, bu şekilde ma'lûm kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, كَمَا اسْتُخْلِفَ şeklinde meçhul kipinde okumuştur.⁴¹⁵

Buna göre;

a) كَمَا اسْتُخْلِفَ kipine göre anlam : “Allah, aranızdan iman edip dünya ve âhiret için faydalı işler yapan kimselere, kendilerinden öncekilere verdiği gibi yeryüzünde iktidar vereceğini vaat etti” şeklinde olur.

b) كَمَا اسْتُخْلِفَ kipine göre anlam ise : “Allah, aranızdan iman edip dünya ve âhiret için faydalı işler yapan kimselere, kendilerinden öncekilere verildiği gibi yeryüzünde iktidar vereceğini vaat etti”. şeklinde olur.⁴¹⁶

B) وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ

“ Cehennem iyice, şiddetli bir şekilde tutuşturulduğu zaman”.⁴¹⁷

Ayette geçen سُعِّرَتْ kelimesini Hafs, tef'îl babından okurken; Ebû Bekr Şu'be ise سُعِرَتْ şeklinde sülasi babtan okumuştur.⁴¹⁸ Buna göre;

a) سُعِّرَتْ kipinde mübalağa vardır ki anlam : “ Cehennem, cehennem ehline karşı iyice, şiddetli bir biçimde tutuşturulduğu zaman” şeklinde olur.

b) سُعِرَتْ kipinde anlam ise: “ Cehennem tutuşturulduğu zaman” şeklinde olur.⁴¹⁹

⁴¹⁴ Nûr, 24/55.

⁴¹⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 414.

⁴¹⁶ et-Taberî, Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiû'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, Dârû'l-Hicr, Kahire, 2001, XXIV, 25; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 256; er-Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer, *et-Tefsîru'Kebîr (Mefâtihu'l-Ğayb)*, Dâru'l- Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1971, II, 22.

⁴¹⁷ Tekvîr, 81/12.

⁴¹⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 573.

C) حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ

" O kişi bize gelince -şeytana hitaben- şöyle der: "Keşke seninle aramız doğu ile batı kadar uzak olsaydı!". O ne kötü bir arkadaş!"⁴²⁰

Ayette geçen جَاءَنَا kelimesini Hafs, müfred kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, جَاءَنَا şeklinde tesniye kipinde okumuştur.⁴²¹ Buna göre;

a) جَاءَنَا şeklinde okunduğunda anlam : "O, bize gelince -şeytana hitaben- şöyle der:"Keşke seninle aramız doğu ile batı kadar uzak olsaydı!" O Ne kötü bir arkadaş!" şeklinde olur.

b) جَاءَنَا şeklinde okunduğunda anlam: " O ve şeytan bize gelince - şeytana hitaben- "Keşke seninle aramız doğu ile batı kadar uzak olsaydı!" der. O ne kötü bir arkadaş!" şeklinde olur.⁴²²

4.2.1.3. Fiilin Ma'lûm veya Meçhûl Okunması

A) إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّهُمْ يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا

"Yetimlerin mallarını haksızca yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş doldururlar ve zaten onlar kızıştırılmış ateşe gireceklerdir"⁴²³.

Ayette geçen وَسَيَصْلَوْنَ kelimesini Hafs, ma'lûm kalıbında okurken; Ebû Bekr Şu'be ise وَسَيُصَلُّونَ şeklinde meçhûl kipinde okumuştur.⁴²⁴ Buna göre;

a) وَسَيَصْلَوْنَ şeklinde ma'lûm okunduğunda anlam : "Zaten onlar kızıştırılmış ateşe gireceklerdir". şeklinde olur.

b) وَسَيُصَلُّونَ şeklinde meçhûl okunduğunda anlam: "Zaten onlar kızıştırılmış ateşe girdirileceklerdir". şeklinde olur.⁴²⁵

⁴¹⁹ et-Taberî, *Câmiû'l-Beyân*, XXIV, 25; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXXI, 65; İbn-i Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-'Azîm*, V, 226.

⁴²⁰ Zuhurf, 43/38.

⁴²¹ ed-Dimyâtî, *İthâf*,573.

⁴²² ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 256; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXVII, 183; İbn-i Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-'Azîm*, VI, 227.

⁴²³ Nisâ,4/10

⁴²⁴ ed-Dânî, *et-Teyşîr*,333.

B) وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا
“Erkek yâ da kadın her kim iman etmiş olarak dünya ve âhiret için faydalı işler yaparsa işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar”.⁴²⁶

Ayette geçen يَدْخُلُونَ kelimesini Hafs, ma'lûm kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise يَدْخُلُونَ şeklinde meçhûl kipinde okumuştur.⁴²⁷ Buna göre;

a) يَدْخُلُونَ şeklinde ma'lûm okunduğunda anlam: “Erkek ya da kadın her kim iman etmiş olarak dünya ve âhiret için faydalı işler yaparsa işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar”. şeklinde olur.

b) يَدْخُلُونَ şeklinde meçhûl okunduğunda anlam: “Erkek olsun, kadın olsun her kim iman etmiş olarak dünya ve âhiret için yararlı iyi işler yaparsa işte onlar cennete girirler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar”. şeklinde olur.⁴²⁸

C) إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا

“ (Haram ayları) ertelemek, kâfirlikte ileri gitmekten ibarettir. Çünkü ertelemekle, kâfir olanlar saptırılır”.⁴²⁹

Ayette geçen يُضَلُّ kelimesini Hafs, meçhûl kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise يُضَلُّ şeklinde ma'lûm kipinde okumuştur.⁴³⁰ Buna göre;

a) يُضَلُّ şeklinde meçhûl kipinde okunduğunda anlam : “ (Haram ayları) ertelemek, kâfirlikte ileri gitmekten ibarettir. Çünkü ertelemekle, kâfir olanlar saptırılır”. şeklinde olur.

b) يُضَلُّ şeklinde ma'lûm kipinde okunduğunda anlam : “ (Haram ayları) ertelemek, kâfirlikte ileri gitmekten ibarettir. Çünkü ertelemekle, kâfir olanlar, kendilerine uyanları saptırır” şeklinde olur.⁴³¹

⁴²⁵ ez-Zemahşerî, *el Keşşâf*, I, 510; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, X,164; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, I, 334.

⁴²⁶ Nisâ, 4/124

⁴²⁷ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 338.

⁴²⁸ er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XII, 44; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, I, 398.

⁴²⁹ Tevbe, 9/37.

⁴³⁰ ed-Dânî, *et-Teyşîr*, 370.

4.2.1.4. Fiillerin Farklı Bablarda (Kalıplarda) Okunması

A) قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حَمَلْنَا أَوْزَارًا مِنْ زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ

"Şöyle dediler: "Sana verdiğimiz söze isteyerek aykırı davranmadık; fakat şu kavmin (Mısır halkının) süs eşyalarından bir kısmını yüklenmiştik, onları (haram diye) ateşe attık; Sâmirî de aynı şekilde atmıştı." ⁴³²

Ayette geçen حَمَلْنَا lâfzını Hafs, bu şekilde tef'îl babından okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, حَمَلْنَا tarzında sülasi ikinci bab'tan okumuştur. ⁴³³ Buna göre,

a) حَمَلْنَا şeklindeki okuyuşa göre anlam : "Şöyle dediler: "Sana verdiğimiz söze isteyerek aykırı davranmadık; ancak şu kavmin (Mısır halkının) süs eşyalarından bir kısmını yüklenmiştik (taşıma işi bize emredilmişti), onları (haram diye) ateşe attık; Sâmirî de aynı şekilde atmıştı" şeklinde olur.

b) حَمَلْنَا şeklindeki okuyuşa göre ise : "Şöyle dediler: "Sana verdiğimiz söze isteyerek aykırı davranmadık; ancak şu kavmin (Mısır halkının) süs eşyalarından bir kısmını biz taşıdık, onları (haram diye) ateşe attık; Sâmirî de aynı şekilde atmıştı." şeklinde olur. ⁴³⁴

B) وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ

"Kitaba sıkıca sarılıp namazı dosdoğru kılanlar var ya, işte böylece biz ıslah edenlerin mükâfatını asla zayi etmeyiz". ⁴³⁵

Ayette geçen يُمَسِّكُونَ lâfzını Hafs, bu şekilde tef'îl babından okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, يُمَسِّكُونَ tarzında if'al babından okumuştur. ⁴³⁶ Buna göre,

⁴³¹ et-Taberî, *Câmiü'l-Beyân*, XIV, 244, 25; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 258; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XV, 47.

⁴³² Tâhâ, 20/87.

⁴³³ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 421.

⁴³⁴ er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXII, 89; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, II, 378.

⁴³⁵ A'râf, 7/170.

⁴³⁶ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 363.

a) يُمَسِّكُونَ şeklindeki okuyuşta şeddeden ötürü mübalağa olduğu için anlam: "Kitaba sıkıca, kuvvetlice sarılıp namazı dosdoğru kılanlar var ya, işte böylece biz ıslah edenlerin mükafatını asla zayi etmeyiz". şeklinde olur.

b) يُمَسِّكُونَ şeklindeki okuyuşa göre mana ise: "Kitaba sarılıp namazı dosdoğru kılanlar var ya, işte böylece biz ıslah edenlerin mükafatını asla zayi etmeyiz". şeklinde olur.⁴³⁷

C) وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ

" Allah yolunda öldürülenler var ya, Allah, onların yaptıklarını kesinlikle boşa çıkarmayacaktır." ⁴³⁸

Ayette geçen قُتِلُوا kelimesini Hafs, sülasi birinci bابتan okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, قَاتَلُوا tarzında mufa'ale babından okumuştur.⁴³⁹ Buna göre;

a) قُتِلُوا şeklindeki okuyuşa göre anlam: "Allah yolunda öldürülenler var ya, Allah, onların yaptıklarını kesinlikle boşa çıkarmayacaktır." şeklinde olur.

b) قَاتَلُوا şeklindeki okuyuşa göre ise anlam: "Allah, kendi yolunda savaşanların yaptıklarını asla boşa çıkarmayacaktır" şeklinde olur.⁴⁴⁰

⁴³⁷ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 165; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XV,37; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, I, 616.

⁴³⁸ Muhammed, 47/4.

⁴³⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 493.

⁴⁴⁰ er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXVI, 40; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, III, 322.

4.2.1.5. Fiil-i Muzari'nin Merfû veya Meczûm Olarak Okunması

A)) تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ فُصُورًا)

"Allah, öyle cömerttir ki, şayet isterse sana bundan daha güzelini, içinden ırmakların aktığı hoş bahçeler verir ve senin için saraylar yapar."⁴⁴¹

Ayette geçen وَيَجْعَلُ لَكَ cümlesini Hafs, bu şekilde meczûm okurken; Ebû Bekr Şu'be ise وَيَجْعَلُ لَكَ tarzında merfû okumuştur.⁴⁴² Buna göre;

a) وَيَجْعَلُ لَكَ tarzındaki okuyuşa göre mana: "Allah, öyle cömerttir ki, şayet isterse sana bundan daha güzelini, içinden ırmakların aktığı hoş bahçeler verir ve senin için saraylar yapar." şeklinde olur.

b) وَيَجْعَلُ لَكَ şeklindeki okuyuşa göre ise: (şart ve cevap olmadan) "sana saraylar yapar, yapacaktır"; yahut "âhirette sana saraylar verecektir" şeklinde olur.⁴⁴³

4.2.1.6. Fiil-i Muzari'nin Mansûb veya Merfû Olarak Okunması

A) وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنُكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"Onların ateşin karşısında durdurulup "Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha rabbimizin âyetlerini yalan saymayıp inananlardan olsak" dediklerini bir görsen"! ⁴⁴⁴

Ayette geçen وَلَا نُكَذِّبُ ve وَنُكُونَ kelimelerini Hafs, mansûb okurken; Ebû Bekr Şu'be ise وَلَا نُكَذِّبُ ve وَنُكُونَ tarzında merfû okumuştur.⁴⁴⁵ Buna göre;

a) وَلَا نُكَذِّبُ ve وَنُكُونَ kelimeleri, başlarında bulunan mukadder bir "أَنْ" edatı ile mansûb olmuşlar ve "temenni" anlamı ifade ettikleri için anlam: "Onların ateşin karşısında durdurulup "Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha

⁴⁴¹ Furkân, 25/10.

⁴⁴² ed-Dânî, *et-Teyşîr*, 435.

⁴⁴³ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 271; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXVII, 47; en- Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, II, 327.

⁴⁴⁴ En'âm, 6/27.

⁴⁴⁵ ed-Dânî, *et-Teyşîr*, 345.

rabbimizin âyetlerini yalan saymayıp inananlardan olsak" dediklerini bir görsen"! şeklinde olur.

b) وَنَكُونُ ve وَلَا نُكذِّبُ şeklinde merfû okuyuşa göre iki farklı izah yapılmıştır:

1. Bu iki kelime, نُرْدُ kelimesine atfedilmiştir ve üçü de "temenni" anlamı ifade ettikleri için anlam mealde geçtiği gibi : "Onların ateşin karşısında durdurulup "Ah, keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha rabbimizin âyetlerini yalan saymayıp inananlardan olsak" dediklerini bir görsen"! şeklinde olur.

2. Bu iki kelime, نُرْدُ kelimesinden ayrı düşünülmüş ve buradaki "temenni" "Ah, keşke dünyaya geri gönderilseydik" ifadesi içindir. Yoksa "Rabbimizin âyetlerini yalan saymayıp inananlardan olsak" ifadesi için değildir. Çünkü bu iki kelime (وَنَكُونُ ve وَلَا نُكذِّبُ) "haber " anlamı ifade ettikleri için dünya'ya döndürülme olsa da olmasa da durum aynıdır, değişmez.⁴⁴⁶

B) إِنَّ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسْتَوْا وَجُوهَكُمْ
وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا

"Şayet iyilik yaparsanız kendiniz için etmiş olursunuz; kötülük yaparsanız yine kendiniz için yapmış olursunuz. Nihayet ikinci ceza verme vakti gelince, düşmanlarınız yüzünüzü (şerefinizi) çiğnesinler, daha önce girdikleri gibi yine mescide girsinler ve ellerine geçirdikleri her şeyi yakıp yıksınlar".⁴⁴⁷

Ayette geçen لِيَسْتَوْا kelimelerini Hafs, cemi (çoğul) şeklinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, لِيَسْتَوْا tarzında müfred okumuştur.⁴⁴⁸ Buna göre;

a) لِيَسْتَوْا kırâatine göre anlam: "Şayet iyilik yaparsanız kendiniz için yapmış olursunuz; kötülük yaparsanız yine kendiniz için yapmış olursunuz. Nihayet ikinci ceza verme vakti gelince, düşmanlarınız yüzünüzü (şerefinizi) çiğnesinler, daha önce girdikleri gibi yine mescide girsinler ve ellerine geçirdikleri her şeyi yakıp yıksınlar". şeklinde olur.

⁴⁴⁶ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II,16; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XII, 158, 159; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, I, 498.

⁴⁴⁷ İsrâ, 17/7.

⁴⁴⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 401.

b) لَيْسُوا kırâatine göre ise iki türlü anlam ortaya çıkar:

1. Fiilin faili “ lafzatullâh” olur ki anlam:” Nihayet ikinci cezalandırma vakti gelince, Allah (cc) yüzünüzü (onurunuzu) kara etsin”. şeklinde olur.

2. Fiilin faili “ va'd” olur ki anlam: ” Nihayet ikinci cezalandırma vakti gelince, bu vakit (va'd) yüzünüzü (onurunuzu) kara etsin”. şeklinde olur.⁴⁴⁹

4.2.1.7. Fiilin Mazi ve Emir Kipinde Okunması

A) قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

" O (Peygamber) dedi ki: "Benim rabbim gökte ve yerde konuşulan her sözü bilir. O, hakkıyla işitendir ve bilendir."⁴⁵⁰

Ayette geçen قَالَ kelimesini Hafs, fiili mâzî kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, قُلْ tarzında emr-i hâzır kipinde okumuştur.⁴⁵¹ Buna göre;

a) قَالَ okuyuşuna göre anlam: " O (Peygamber) dedi ki: "Benim rabbim gökte ve yerde konuşulan her sözü bilir. O, hakkıyla işitendir ve bilendir". şeklinde olur.

b) قُلْ okuyuşuna göre anlam ise: " De ki : "Benim rabbim yerde ve gökte konuşulan her sözü bilir. O, hakkıyla işitendir, bilendir." şeklinde olur.⁴⁵²

⁴⁴⁹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II,608; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XX,127; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, II, 247.

⁴⁵⁰ Enbiyâ, 21/4.

⁴⁵¹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 423.

⁴⁵² er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXI, 123; *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXII, 122; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, II, 394.

B) قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ

" O (Peygamber) şöyle dedi: " Ey Rabbim! Adaletinle hüküm ver. Rabbimiz rahmândır. Temelsiz iddialarınıza karşı yardımına sığınılacak da sadece O'dur." ⁴⁵³

Ayette geçen قَالَ kelimesini Hafs, fiili mâzî kipinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise قُلْ tarzında emr-i hâzır kipinde okumuştur. ⁴⁵⁴ Buna göre;

a) قَالَ okuyuşuna göre anlam: " O (Peygamber) şöyle dedi: " Ey Rabbim! Adaletinle hüküm ver. Rabbimiz rahmândır. Temelsiz iddialarınıza karşı yardımına sığınılacak da sadece O'dur." şeklinde olur.

b) قُلْ okuyuşuna göre anlam ise: " Ey Peygamber şöyle de: "Rabbim! Adaletinle hükmünü ver. Rabbimiz rahmândır. Asılsız iddialarınıza karşı yardımına sığınılacak da yalnız O'dur." şeklinde olur. ⁴⁵⁵

4.2.2. İsimle İlgili Nahiv İhtilafları

4.2.2.1. İsmın Nasb veya Ref' ile Okunması

A) فَلَمَّا أَنْجِيَهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(Allah) onları kurtardığı zaman bir de görürsün ki buldukları o yerde taşkınlık yaparlar! Ey İnsanlar! Taşkınlığınız sadece sizin aleyhinizedir. Dünya hayatının geçici yararı... Sonra dönüşünüz bizedir, geldiğinizde size yaptıklarınızı haber vereceğiz." ⁴⁵⁶

Ayette geçen مَتَاعَ kelimesini Hafs, مَتَاعَ tarzında fetha ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, مَتَاعٌ şeklinde ötre ile okumuştur. ⁴⁵⁷ Buna göre;

⁴⁵³ Enbiyâ, 21/112.

⁴⁵⁴ ed-Dânî, *et-Teyşîr*, 425.

⁴⁵⁵ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 140; *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXII, 202; en- Neseffî, *Tefsîru'n-Neseffî*, II, 424.

⁴⁵⁶ Yûnus, 10/23.

⁴⁵⁷ ed-Dânî, *et-Teyşîr*, 374.

a) مَتَاعٌ kıratına göre anlam: "(Allah) onları kurtardığı zaman bir de görürsün ki buldukları o yerde taşkınlık yaparlar! Ey İnsanlar! Taşkınlığınız sadece sizin aleyhinizedir. Dünya hayatının geçici yararı... Sonra dönüşünüz bizedir, geldiğinizde size yaptıklarınızı haber vereceğiz." şeklinde olur.

b) مَتَاعٌ kıratına göre ise iki türlü mânâ verilebilir: Birincisi: "Sizin kendinize karşı taşkınlığınız, dünya hayatının menfaatidir. (Birbirinize dünyevî çıkarlar uğruna zulmediyorsunuz) İkincisi: "Sizin taşkınlığınız kendi aleyhinizedir. Bu da dünya hayatının menfaatidir" şeklinde olur.⁴⁵⁸

B) وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءٌ الْحُسْنَىٰ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا

"İman edip güzel işler yapan kimseye gelince, onun için de en güzel mükâfat vardır. Ve ona işimizden kolay olanını söyleyeceğiz." ⁴⁵⁹

Ayette geçen جَزَاءٌ الْحُسْنَىٰ terkiğini Hafız, bu şekilde fetha ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, جَزَاءٌ الْحُسْنَىٰ tarzında ötre ile okumuştur.⁴⁶⁰ Buna göre,

a) جَزَاءٌ الْحُسْنَىٰ şeklindeki okuyuşa göre anlam: "İman edip güzel işler yapan kimseye gelince, onun için de en güzel mükâfat vardır. Ve ona işimizden kolay olanını söyleyeceğiz." şeklinde olur.

b) جَزَاءٌ الْحُسْنَىٰ kıratına göre ise anlam: "o kimseye en güzel fiilinin mükâfatı vardır". (En güzel fiil ise, iman ve salih ameldir). yahut "onun için en güzel mükâfat olan mükâfatlar vardır ." şeklinde olur.⁴⁶¹

⁴⁵⁸ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 323; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XVIII, 99; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, II, 15.

⁴⁵⁹ Kehf, 18/88.

⁴⁶⁰ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 411.

⁴⁶¹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 695; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXII, 143; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, II, 318.

C) تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ

" Şüphesiz ki sen, Azîz ve Rahîm olan Allah'ın indirdiği şey (Kur'ân yolu) üzerindesin".⁴⁶²

Ayette geçen تَنْزِيلَ kelimesini Hafs, bu şekilde fetha ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, تَنْزِيلُ şeklinde ötre ile okumuştur.⁴⁶³ Buna göre;

a) تَنْزِيلَ şeklindeki kırâata göre mukadder bir fiilin mef'ûl-û mutlakı olarak anlam: "Şüphesiz ki sen, Azîz ve Rahîm olan Allah'ın indirdiği şey (Kur'ân yolu) üzerindesin". şeklinde olur.

b) تَنْزِيلُ şeklindeki kırâate göre ise mahzûf bir mübtedanın haberi olarak anlam: "Bu Kur'ân, Azîz ve Rahîm olan Allah'ın indirdiği Kitaptır". şeklinde olur.⁴⁶⁴

4.2.2.2. İsmi Ref' veya Cer ile Okunması

A) أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزِ أَلِيمٍ

"Onlar için azabtan acı verici bir azab vardır"⁴⁶⁵

Ayette geçce أَلِيمٍ kelimesini Hafs, "azâb"ın sıfatı olarak أَلِيمٍ şeklinde ötre ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, "ricz"ın sıfatı olarak أَلِيمٍ şeklinde kesre ile okumuştur".⁴⁶⁶ Buna göre;

a) أَلِيمٍ şeklindeki kırâata göre mânâ: ""Onlar için, azabtan acı verici bir azab vardır" şeklinde olur.

b) أَلِيمٍ tarzındaki okuyuşa göre ise: " Onlar için, elem verici azabtan bir azab vardır " şeklinde olur.⁴⁶⁷

⁴⁶² Yâsîn, 36/5.

⁴⁶³ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 466.

⁴⁶⁴ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 6; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXVI, 38; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, III, 96.

⁴⁶⁵ Sebe, 34/5.

⁴⁶⁶ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 460.

⁴⁶⁷ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 578; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXV, 210; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, III, 53.

B) رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا

"Doğunun ve batının rabbi O'dur. O'ndan başka ilah yoktur. Öyleyse sadece O'na güvenip sığın." ⁴⁶⁸

Ayette geçen رَبُّ kelimesini Hafs, mahzûf bir mübtedanın haberi olarak bu şekilde ötre ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, mukadder bir kasem harfiyle رَبِّ şeklinde kesre ile okumuştur". ⁴⁶⁹ Buna göre;

a) رَبُّ şeklindeki okuyuşuna göre anlam : "Doğunun ve batının rabbi O'dur. O'ndan başka ilah yoktur. Öyleyse sadece O'na güvenip sığın." şeklinde olur.

b) رَبِّ tarzındaki okuyuşa göre ise anlam: Doğunun ve batının rabbine yemin olsun ki, O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyse yalnız O'na güvenip sığın." şeklinde olur. ⁴⁷⁰

C) عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَاسْتَبْرَقٌ وَحُلُوهَا أَسَاوِرٌ مِنْ فِصَّةٍ وَسَقَائِهِمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

"Cennettekilerin üzerinde yeşil renkli, ince ve kalın ipek elbiseler vardır; gümüş bileziklerle süslenmişlerdir ve rableri onlara tertemiz bir içecek içirir." ⁴⁷¹

Ayette geçen خُضْرٌ kelimesini ثِيَابٌ kelimesin sıfatı olarak Hafs, bu şekilde ötre ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, سُنْدُسٍ kelimesinin sıfatı olarak خُضْرٍ şeklinde kesre ile okumuştur. ⁴⁷²

Buna göre;

a) خُضْرٌ okuyuşuna göre anlam: "yeşil elbiseler" şeklinde olur.

b) خُضْرٍ okuyuşuna göre anlam ise: "yeşil ipek" şeklinde olur. ⁴⁷³

⁴⁶⁸ Müzzemmil, 73/9.

⁴⁶⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 527.

⁴⁷⁰ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 640; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXX, 158; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, III, 556.

⁴⁷¹ İnsân, 76/21.

⁴⁷² ed-Dânî, *et-Teysîr*, 531.

⁴⁷³ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 578; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXX, 235; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, III, 581.

4.2.2.3. İsmi Nasb veya Cer ile Okunması

A) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ
وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ

"Ey inananlar! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedin, ayaklarınızı da topuklarınıza kadar (yıkayın)." ⁴⁷⁴

Ayette geçen وَأَرْجُلَكُمْ lâfzını Hafs, وُجُوهَكُمْ kelimesine atfederek وَأَرْجُلَكُمْ şeklinde fetha ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, بِرُءُوسِكُمْ kelimesine atfederek وَأَرْجُلَكُمْ tarzında kesre ile okumuştur. ⁴⁷⁵ Buna göre;

a) وَأَرْجُلَكُمْ kırâatına göre anlam: "Ayaklarınızı topuklara kadar yıkayın" şeklinde olur.

b) وَأَرْجُلَكُمْ şeklindeki kırâata göre anlam: "Ayaklarınızı topuklara kadar meshedin" şeklinde olur.

Nahivcilere göre وَأَرْجُلَكُمْ “ ayaklarınızı” kelimesinin amili, وَأَمْسَحُوا “meshediniz” fiili olabileceği gibi, فَاغْسِلُوا “yıkayınız” fiili de olabilir. Ancak bir mamül üzerinde iki âmil işlem görürse, kaide gereği daha yakın olan âmili amel ettirmek daha uygundur.

Bu nedenle bazı âlimler, وَأَرْجُلَكُمْ kelimesinin âmilinin وَأَمْسَحُوا olması gerektiğini söyleyip, ayakları meshetmenin farz olduğu hususunda âyetle getirilen delili bu şekilde izah edip, devamında şöyle demektedirler: Hadislere dayanarak, bu görüşün uygun olmadığını söylemek uygun değildir. Çünkü bu hadislerin tamamı, âhad hadislerdir. Hâlbuki âhad hadislerle kur'ân'ın neshi caiz değildir.

⁴⁷⁴ Mâide, 5/6.

⁴⁷⁵ ed-Dânî, *et-Teyssir*, 340.

Bu görüşü savunanlara bazı âlimler ise şöyle cevap vermişlerdir:

a) Pek çok hadis, ayakları yıkamanın gerekli (farz) olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda yıkama, meshi de kapsar, ancak meshetme yıkamayı kapsamaz. Bu nedenle ayakları yıkama, meshetmeye göre daha ihtiyatlı bir görüş olarak savunulmuştur.

b) Yine ayakları yıkamadaki gereklilik, topuklara kadar yıkama ile sınırlıdır. Böyle bir sınırlama, ancak yıkama ile sözkonusu olabilir, mesh ile olamaz.⁴⁷⁶

B) وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ

" Andolsun ki size, gerektiği gibi açıklayan âyetler, sizden önce gelip geçenlerden örnekler ve kötülükten korunanlar için öğütler indirdik."⁴⁷⁷

Ayette geçen مُّبَيِّنَاتٍ kelimesini Hafs, bu şekilde kesre ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, مُّبَيِّنَاتٍ tarzında fetha ile okumuştur.⁴⁷⁸ Buna göre;

a) مُّبَيِّنَاتٍ şeklindeki okuyuşa göre anlam: " Andolsun ki size, gerektiği gibi açıklayan âyetler, sizden önce gelip geçenlerden örnekler ve kötülükten korunanlar için öğütler indirdik." şeklinde olur.

b) مُّبَيِّنَاتٍ şeklindeki okuyuşa göre ise anlam: " Andolsun ki size, gerektiği gibi açıklanmış âyetler, sizden önce gelip geçenlerden örnekler ve kötülükten sakınanlar için öğütler indirdik" şeklinde olur.⁴⁷⁹

⁴⁷⁶ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 645; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XII, 134-135; en- Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, I, 430.

⁴⁷⁷ Nûr, 24/34.

⁴⁷⁸ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 433.

⁴⁷⁹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III, 245; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXIV,193; en- Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, II, 505.

4.2.2.4. İsmi Müfred veya Cem'olarak Okunması

A) يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

"Ey Rasûl! Rabbinden sana indirilene aktar! Eğer bunu yapmazsan O'nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz ki Allah, inkârcıları hidayete erdirmez."⁴⁸⁰

Ayette geçen رِسَالَتَهُ lâfzını Hafs, bu şekilde müfred olarak okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, رِسَالَاتِهِ tarzında cemî olarak okumuştur.⁴⁸¹ Müfred olarak okunduğunda, kur'ân'ın tamamı tek bir risalet (mesaj) olarak; Cemî olarak okunduğunda ise indirilen herbir âyet, bir risalet (mesâj) olarak kabul edilmektedir. Buna göre;

a) رِسَالَتَهُ şeklindeki okuyuşuna göre anlam: "Ey Rasûl! Rabbinden sana indirilene aktar! Eğer bunu yapmazsan O'nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz ki Allah, inkârcıları hidayete erdirmez." şeklinde olur.

b) رِسَالَاتِهِ şeklindeki okuyuşuna göre ise anlam: "Ey Rasûl! Rabbinden sana indirilene aktar! Eğer bunu yapmazsan *O'nun mesajlarını* iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz ki Allah, inkârcıları hidayete erdirmez." şeklinde olur.⁴⁸²

⁴⁸⁰ Mâide, 5/67.

⁴⁸¹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 340.

⁴⁸² ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I, 691; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XI,41; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, I, 461.

B) وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ

" Onlar şahitliklerini doğru yapanlardır".⁴⁸³

Ayette geçen بِشَهَادَاتِهِمْ kelimesini Hafs, cemî olarak bu şekilde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, بِشَهَادَتِهِمْ şeklinde müfred olarak okumuştur".⁴⁸⁴ Cemî olarak okumayı tercih edenler, şahitliğin farklı farklı olacağı ve kısımlarını düşünerek bu şekilde okumayı tercih etmişlerdir. Buna göre;

a) بِشَهَادَاتِهِمْ şeklindeki okuyuşuna göre ise anlam: " Onlar şahitliklerini doğru yapanlardır" şeklinde olur.

b) بِشَهَادَتِهِمْ şeklindeki okuyuşuna göre ise anlam: " Onlar şahitliğini doğru yapanlardır" şeklinde olur.⁴⁸⁵

D) كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ

" (Cehennemdeki) her bir kıvılcım sanki sanki birer sarı devedir".

Ayette geçen جِمَالَتٌ kelimesini Hafs, bu şekilde müfred olarak okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, جِمَالَاتٌ şeklinde cemi şeklinde okumuştur.⁴⁸⁶ Buna göre: جِمَالَتٌ kelimesi erkek deve; جِمَالَاتٌ kelimesi ise, kalın ipler ve halatlar anlamında kullanılmaktadır.⁴⁸⁷

⁴⁸³ Meâric,70/33.

⁴⁸⁴ ed-Dânî, *et-Teyssîr*, 524.

⁴⁸⁵ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 615; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXX, 116; en- Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, III, 539.

⁴⁸⁶ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 567.

⁴⁸⁷ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 681; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XXVIII, 244; en- Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, III, 587.

4.2.2.5. İsm-in İsm-i Fâil ve İsm-i Mef'ul Olarak Okunması

A) **وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِهِمْ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ**

"Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının. Apaçık bir hayâsızlık/ edepsizlik yapmadıkça onları evlerinden çıkarmayın ve kendileri de çıkmasınlar."⁴⁸⁸

Ayette geçen **مُبَيَّنَةٍ** kelimesini Hafs, ism-i fail kalıbında okurken; Ebû Bekr Şu'be ise **مُبَيَّنَةٍ** şeklinde ism-i mef'ûl kalıbında okumuştur.⁴⁸⁹ Buna göre;

a) **مُبَيَّنَةٍ** şeklindeki okuyuşa göre anlam: Apaçık bir hayâsızlık/edepsizlik yapmadıkça onları evlerinden çıkarmayın ve kendileri de çıkmasınlar". şeklinde olur.

b) **مُبَيَّنَةٍ** tarzındaki kıraata göre ise anlam: "Hayâsızlık yaptıkları tesbit edilip kanıtlananlar dışında (onları evlerinden çıkarmayın)" şeklinde olur.⁴⁹⁰

4.2.2.6. İsm-in Master veya İsm-i Mekân Olarak Okunması

A) **وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ**

"Habibim de ki: 'Rabbim! Beni mübarek bir inişle indir; en uygun şekilde indirip konaklatan sensin'".⁴⁹¹

Ayette geçen **مُنْزَلًا** kelimesini Hafs, bu şekilde master kalıbında okurken; Ebû Bekr Şu'be ise **مُنْزَلًا** tarzında ism-i mekân vezninde okumuştur.⁴⁹² Buna göre,

a) **مُنْزَلًا** şeklindeki okuyuşa göre anlam: "Beni mübarek bir inişle indir" şeklinde olur.

b) **مُنْزَلًا** şeklindeki okuyuşa göre ise anlam: "Beni mübarek, bereketli bir yere indir" şeklinde olur.⁴⁹³

⁴⁸⁸ Talâk,65/1.

⁴⁸⁹ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 429.

⁴⁹⁰ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV,557; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXVIII,30.

⁴⁹¹ Mü'minûn,23/29.

⁴⁹² ed-Dânî, *et-Teysîr*,333.

⁴⁹³ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III,187; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXIII, 84; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, II, 466.

4.2.2.7. İsm-in İsm-i Zamân ve Mastar Olarak Okunması

A) **وَتِلْكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا**

"İşte o beldeler (halkı), zulmedince onları helâk ettik; helâk zamanı için de belli bir süre belirlemiştik".⁴⁹⁴

Ayette geçen **لِمَهْلِكِهِمْ** kelimesini Hafs, bu şekilde ism-i zamân kalıbında okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, **لِمَهْلِكِهِمْ** tarzında mastar vezninde okumuştur.⁴⁹⁵ Buna göre,

a) **لِمَهْلِكِهِمْ** şeklindeki okuyuşa göre anlam: "İşte o beldeler (halkı), zulmedince onları helâk ettik; helâk zamanı için de belli bir süre belirlemiştik." şeklinde olur.

b) **لِمَهْلِكِهِمْ** şeklindeki okuyuşa göre ise anlam: "İşte o beldeler (halkı), zulmedince onları helâk ettik; helâk etmek için de belli bir süre belirlemiştik." şeklinde olur.⁴⁹⁶

4.2.2.8. İsm-in İsm-i Fa'il veya Mastar Olarak Okunması

A) **قَالَ هَلْ أُمِنْتُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ**

"Ya'kûb Peygamber dedi ki: "Daha önce kardeşi olan Yûsuf hakkında size ne kadar güvendiysen, onun hakkında da size ancak o kadar güvenirim! En hayırlı koruyucu Allah'tır. O, merhametlilerin en merhametlisidir."⁴⁹⁷

Ayette geçen **حَافِظًا** kelimesini Hafs, bu şekilde ism-i fail kalıbında okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, **حَفِظًا** tarzında mastâr vezninde okumuştur.⁴⁹⁸ Buna göre,

⁴⁹⁴ Kehf,18/59.

⁴⁹⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 368.

⁴⁹⁶ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 682; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXII, 121; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, II, 308.

⁴⁹⁷ Yûsuf, 12/64.

⁴⁹⁸ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 333.

a) حَافِظًا şeklinde okuyuşa göre anlam: "Ya'kûb Peygamber dedi ki: "Daha önce kardeşi olan Yûsuf hakkında size ne kadar güvendiysen, onun hakkında da size ancak o kadar güvenirim! En hayırlı koruyucu Allah'tır. O, merhametlilerin en merhametlisidir." şeklinde olur.

b) حَفِظًا şeklinde okuyuşa göre ise anlam: "Ya'kûb Peygamber dedi ki: "Daha önce kardeşi olan Yûsuf hakkında size ne kadar güvendiysen, onun hakkında da size ancak o kadar güvenirim! !O, koruma bakımından sizden daha hayırlıdır. O, acıyanların en merhametlisidir." şeklinde olur.⁴⁹⁹

4.2.3. Harfle İlgili Nahiv İhtilafları

A) فَنَادِيهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا

"Aşağı tarafından biri ona şöyle seslendi: "Üzülme! Muhakkak ki, Rabbin senin altında bir su kaynağı yaratmıştır." ⁵⁰⁰

Ayette geçen تَحْتِهَا مِنْ terkiibini Hafs, bu şekilde okumuştur.⁵⁰¹ Hafs'ın okuyuşuna göre فَنَادِيهَا fiilinin faili, ya Hz. İsa ya da Cebrâil (a.s.)'a râcî olan zamirdir. Buna göre;

a) İsa (a.s), fâil kabul edilirse anlam : "İsa (a.s), Meryem'in elbisesinin altından seslendi" şeklinde olur.

b) Cebrâil (a.s), fail kabul edilirse anlam: "Cebrâil (a.s), Meryem'in aşağısından bir yerden seslendi" şeklinde olur.

Ebû Bekr Şu'be ise, مِنْ harf-i cerini مَنْ tarzında ve تَحْتِهَا terkiibini de تَحْتِهَا şeklinde okumuştur.⁵⁰² Bu durumda مَنْ ism-i mevsûl olup, فَنَادِيهَا fiilinin faili olmaktadır. Yine bu şekilde fail, Hz. İsa ve Cebrâil (a.s) olmaktadır. Cümlelerin bu

⁴⁹⁹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 458; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XVII,135; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, II, 122.

⁵⁰⁰ Meryem, 19/24.

⁵⁰¹ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 377.

⁵⁰² ed-Dimyâtî, *İthâf*, 377.

şekildeki kuruluşuna göre anlam: “Meryem’in altında olan kişi ona seslendi” şeklinde olur.⁵⁰³

B) ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ (۱۸) إِنَّ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئاً وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ (۱۹)

“İşte bu böyle! Allah kâfirlerin tuzaklarını bozandır. Siz (ey putperestler), eğer zafer peşinde koşuyorsanız kazandığınız zaferi gördünüz! Eğer Son verirseniz bu sizin için daha hayırlıdır, tekrarlırsanız biz de tekrarlarız. Sayınız çok bile olsa, bu, size yarar sağlamayacaktır. Çünkü Allah inananlarla beraberdir.”⁵⁰⁴

Ondokuzuncu ayette geçen وَأَنَّ harfini Hafs, bu şekilde fetha ile okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, وَإِنَّ tarzında kesre ile okumuştur.⁵⁰⁵

Hafs’ın bu harfi fethalı okuması şöyle izah edilmiştir : وَأَنَّ lafzındaki ‘vav’ harfi, atıf harfi olup onsekizinci ayette bulunan وَأَنَّ اللَّهُ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ifadesi üzerine atfedilmiştir. Bu durumda anlam: “Allah inkâr edenlerin tuzaklarını bozduğu gibi, aynı zamanda müminlerle beraberdir.” şeklinde olur.

Ebû Bekr Şu'be’nin bu harfi, kesre ile okuyuşu ise şöyle izah edilmiştir: وَأَنَّ lafzındaki ‘vav’ harfi, ibtidaiyye harfi olup anlam: “Allah müminlerle beraberdir.” şeklinde olur.⁵⁰⁶

⁵⁰³ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, III,13-14; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, XXI, 175; en- Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, II, 330-331; Karaçam, *Mütevâtir Kıraatların Yorum Farklılıklarına Etkisi*, 202-203.

⁵⁰⁴ Enfâl, 8/18-19.

⁵⁰⁵ ed-Dimyâtî, *İthâf*, 298.

⁵⁰⁶ ez-Zemahşerî, *el- Keşşâf*, II, 198; er-Râzî, *Mefâtihu'l- Ğayb*, XVI, 115; en-Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, I, 638.

4.2.4. İstifham Hemzesi ile Okumanın Anlama Etkisi

A) **إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ**

"Çünkü siz, bayanları bırakıp da cinsel arzuya erkeklere yaklaşıyorsunuz. Doğrusu siz sınırı aşan bir topluluksunuz." ⁵⁰⁷

Ayette geçen lâfzını Hafs **إِنَّكُمْ** şeklinde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise istifham hemzesiyle birlikte **ءَإِنَّكُمْ** tarzında okumuştur. ⁵⁰⁸ Buna göre;

a) **إِنَّكُمْ** şeklindeki okuyuşa göre anlam: "Çünkü siz, bayanları bırakıp da cinsel arzuya erkeklere yaklaşıyorsunuz". şeklinde olur

b) **ءَإِنَّكُمْ** şeklindeki okuyuşa göre ise anlam: "Siz kadınları bırakıp erkeklere şehvetle mi yaklaşıyorsunuz ha?! şeklinde uyarı ve kınama anlamında olur". ⁵⁰⁹

B) **إِنَّا لَمُغْرَمُونَ**

"şüphesiz ki biz çok zarara uğradık!" ⁵¹⁰

Ayette geçen **إِنَّا** lâfzını Hafs, bu şekilde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, **ءَإِنَّا** şeklinde okumuştur. ⁵¹¹ Buna göre;

a) **إِنَّا** şeklindeki okuyuşa göre anlam: "şüphesiz ki biz çok zarara uğradık!" şeklinde olur.

b) **ءَإِنَّا** şeklindeki kırâata göre ise anlam: "Borç altına mı girdik, yaptıklarımız boşa mı gitti?! şeklinde olur." ⁵¹²

⁵⁰⁷ A'râf, 7/81.

⁵⁰⁸ ed-Dânî, *et-Teyisir*, 359.

⁵⁰⁹ er-Râzî, *Mefâtihi'l- Ğayb*, XIV, 137; en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, I, 583; Çetin, *Kırâatlerin Tefsire Etkisi*, 202-203.

⁵¹⁰ Vâkıa, 56/66.

⁵¹¹ ed-Dânî, *et-Teyisir*, 359.

⁵¹² et-Taberî, *Câmiû'l-Beyân*, XXVII, 199; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 464; Ebû Abdillâh Muhammed b.Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Müesssü'r-Risâle, Lübnân, 2006, IV, 219; Çetin, *Kırâatlerin Tefsire Etkisi*, 392.

C) أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ

“Mal ve oğulları vardır diye, sakın o soysuz kimseye boyun eğme”.⁵¹³

Ayette geçen أَنْ كَانَ kelimesini Hafs, bu şekilde okurken; Ebû Bekr Şu'be ise, أَنْ كَانَ şeklinde okumuştur.⁵¹⁴ Buna göre;

a) أَنْ كَانَ şeklindeki kırâate göre anlam: "Mal ve oğullar sahibi olmuş diye (ona itaat etme!)";

b) أَنْ كَانَ şeklindeki okuyuşa göre ise anlam: "Mal ve oğullar sahibi olmuş diye mi (itaat edeceksin) ? şeklinde olur."⁵¹⁵

⁵¹³ Kalem, 68/14.

⁵¹⁴ ed-Dânî, *et-Teysîr*, 520.

⁵¹⁵ et-Taberî, *Câmiû'l-Beyân*, XXIX, 27; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 593; el- Kurtubî, *Ahkâmi'l-Kur'ân*, XVIII,143.

SONUÇ

Tezimizde İki râvi arasındaki farklılıkları incelerken şu sonuçlara vardık:

İmam Âsım, kırâat ilminde hocaları olan Abdurrahman es-Sülemî (74/693)'nin, Hz.Ali'den aldığı vecihleri Hafs b. Süleyman'a; Zir b. Hubeş (82/701)'in, Abdullah b. Mes'ûd'dan (32/652) aldığı vecihleri ise, Ebû Bekr Şu'be'ye öğretmiştir.

Hafs b. Süleyman ve Ebû Bekr Şu'be, toplam 29 sûre'de birbirine hiç muhalefet etmemişlerdir ki, o sûreler şunlardır: Fatıha, Secde, Hucurât, Mümtehine, Cuma, Teğabun, Abese, İnşıkak, Burûc, A'la, Fecr, Şems, Leyl, Duhâ, İnşirâh, Tîn, Beyyine, Zilzâl, Âdiyât, Tekâsür, Asr, Fil, Kureyş, Maûn, Kevser, Nasr, Mesed, Felak ve Nâs.

Hafs b. Süleyman ve Ebû Bekr Şu'be, toplam 85 sûre'de birbirine muhalefet etmişlerdir ki, o sûreler de ikinci maddede saydığımız sûrelerin dışındaki sûrelerdir.

Kur'ân-ı Kerim'de sonda bulunan hemzeli هُزْءًا kelimelerini, Şu'be tahkik ile okurken; Hafs ise, هُزُوا şeklinde vâv'a ibdal ederek okur.

Kur'ân-ı Kerim'de ortada bulunan hemzeli لُولُوا kelimelerini, Hafs tahkik ile okurken; Şu'be ise, لُولُوا şeklinde ibdal ile okur.

Kur'ân-ı Kerim'de bulunan أَخَذْتُمْ ve türevi kelimeleri, Hafs izhar (idğamsız) ile okurken; Şu'be ise, أَخْتْتُمْ şeklinde idğam ile okur.

Kur'ân-ı Kerim'de bulunan تَذَكَّرُونَ kelimelerini, Hafs izhar (idğamsız) ile okurken; Şu'be ise, تَذَكَّرُونَ şeklinde idğam ile okur.

Kur'ân-ı Kerim'de bulunan لَرُوفٌ kelimelerini, Hafs medd-i tabîî ile okurken; Şu'be ise, kasr ile okur.

Hafs, Yâsin sûresi 1- 2. ayetteki وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (۱) بِسْمِ altı çizili yer ile kalem sûresindeki وَمَا يَسْطُرُونَ وَالْقَلَمِ نِ altı çizili yerleri izhar ile okurken; Şu'be ise, idğam ile okur.

Hafs, sadece مَجْرَاهَا (Hud,11/41) kelimesini imale ile okurken; Şu'be ise, birçok kelimeyi imale ile okur.

Şu'be, iki yerde (Bakara,2/271; Nisâ,4/38) ihtilas ile okurken; Hafs ise hiçbir yerde ihtilas ile okumamaktadır.

Şu'be, iki yerde (Kehf, 18/2; Kehf, 18/76) işmam ile okurken; Hafs ise hiçbir yerde işmam ile okumamaktadır.

Hafs, fussilet, 41/44' de geçen **أَعْجَمِيّ** kelimesini tehsil ile okurken; Şu'be ise, tahkik ile okumaktadır.

Hafs, Furkan, 25/69'da geçen (**وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَانًا**) zamiri med ile okurken; Şu'be ise, kaideye uygun medsiz okur.

Hafs, Fetih, 48/10'da geçen (**وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهُ**) zamiri ötre ile okurken; Şu'be ise, kaideye uygun esre ile okur.

Hafs ile Şu'be rivayetleri arasındaki ferş ihtilafları, bazı yerlerde anlam üzerine tesir ederken; bazı yerlerde etmemektedir.

Başlangıçtan günümüze kadar Ebû Bekr Şu'be rivâyeti ilim meclislerinde sadece erbabı tarafından birer ilim olarak okunageldiği halde, Hafs rivayeti ise, sadece ilim erbabı tarafından değil, müslümanların ekserisinin okuduğu bir rivayet olmuştur.

KAYNAKLAR

- Akdağ, S. (2008). *Âsım Kıraâtî'nin Şu'be Rivayeti*. İstanbul: Âsitâne Kitabevi.
- Akdemir, M.A. (2015). *Kıraât İlmi Eğitim ve Öğretim Metodları*. (2. Baskı). İstanbul: İFÂV Yayınları.
- Birişik, A. (2014). *Kıraât İlmi ve Tarihi*. Bursa: Emin Yayınları.
- Çetin, A. (2001). *Kıraatlerin Tefsire Etkisi*. İstanbul: Marifet Yayınları.
- _____Çetin, A. (2012). *Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi*. (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- _____Çetin, A. (2014). *Kur'an Okuma Esasları*. (24. Baskı). Bursa: Emin Yayınları.
- _____Çetin, A. (2014). *Yedi Harf ve Kıraatlar*. (2. Baskı). İstanbul: Ensâr Yayınları.
- Çollak, F. (2014). *Hafs Rivayetiyle Gelen Muhtelif Vecihler ve Hüccetleriyle Âsım Kıraâtı*. (3. baskı). İstanbul: Üsküdar Yayınevi.
- ed-Dânî, Ebu Amr Osman b. Sa'îd (444/1053). *et-Teysîr fi'l-Kıraâtî's-Seb'*. Dâru İbn-i Kesîr, Beyrut, 2016, (I). (*et-Teysîr*)
- ed-Dimyâtî, Şehabuddin Ahmed b. Muhammed (1117/1705). *İthafu'l-Fudelai'l-Beşer fi'l-Kıraâtî Erbeâtî Aşer*. Daru'l-Kutubi'l-ilmîyye, Beyrut, 1998, (I). (*İthaf*)
- ed-Düserî, İbrahim b.Saîd. (2016). *Muhtasaru'l-İbârât li mu'cemi Mustalâhâtî'l-Kıraât*. Riyad.
- el-Kurtubî, Ebi Abdillâh Muhammed b. Ahmed (461/1272), *el Câmîu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Müessesetü'r-Risâle, Lübnân, 2006, (XX). (*Ahkâmi'l-Kur'ân*)
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır (1942), *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşriyat ve Dağıtım, trs, y.y, (X), (*Elmalılı*)

- Emin Efendi, Molla Muhammed (1275/1858), *Umdetu'l- Hallan fi İzahi Zübdeti'l- İrfan*, ÂsitaneYaynevi, İstanbul, y.y, (I). (*Umde*)
- en-Neseî, Abdullah b. Ahmed (710/1300), *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, Dâru İbn-i Kesîr. Beyrut, 2008, (III). (*en-Neseî*)
- er-Razî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer (606/1210), *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Dâru'l- Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2008, (XXXIII). (*Mefatihü'l- Ğayb*)
- es-Suyutî, Celaluddin Abdurrahman (911/1505), *el-İtkân fi 'Ulûmi'l Kur'ân*, Darü'l Fikr, Beyrut, 2008, (II). (*el-İtkân*)
- et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (310/922), *Câmiü'l-Beyân an Te'vîl Âyi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Hicr, Kahire, 2008, (IX). (*et-Taberî*)
- ez-Zehebî, Şemseddin Ebû Abdullah b. Muhammed b. Ahmed, (748/1347), *Tabakâtü'l-Kurra*, Beyrut, 1997, (III). (*Tabakâtü'l-Kurra*)
- ez-Zemahşerî, Ebi'l-Kâsım Mahmud b. Ömer (538/1144), *el-Keşşâf an Hakâiki' Tenzîl ve Uyuni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Tenzîl*, Lübnan, 1997, (IX). (*el-Keşşâf*)
- Feyizli, H.T. (2016). *Kırâat-i Aşere*, Ankara: DİB yayınları.
- Hamed, Ğânim Kaddurî. (2003). *Muhâdarât fi 'Ulûmi'l-Kurân*. Ammar: Dâru 'İmâr.
- Hârûf, Muhammed Fehd. (2008). *el Müyessere fi'l-Kırâati Erbeâ Aşere*, (Dördüncü Baskı). Beyrut: Dâru İbn-i Kesîr.
- İbn-i Kesîr, İmadüddin Ebu'l-Fida İsmail b. Kesîr (774/1373), *Tefsîru'l-Kur'ani'l- 'Azîm*, Beyrut, 1966, (VII). (*İbn-i Kesîr*)
- İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-Hayr Muhammed b. Muhammad (833/1429), *Ğayetü'n-Nihaye fi Tabakâti'l-Kurrâ*, Kâhire, 2018, (II). (*Tabakâti'l-Kurrâ*)
- _____İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-Hayr Muhammed b. Muhammed (833/1429), *Müncidü'l-Mukrîn ve Mürşidü't-Tâlibîn*, Kâhire, 1977, (I). (*Müncid*)

- _____ İbnü'l-Cezerî, Ebü'l-Hayr Muhammed b. Muhammed (833/1429), *en-Neşr fi'l-Kırâati'l-Aşr*, thk. Eymen Rüşdî Süveyd, Beyrut, 2018, (V). (*en-Neşr*)
- Karaçam, İ. (1977). *Mütevâtir Kıraatların Yorum Farklılıklarına Etkisi*. İstanbul: İFÂV Yayınları.
- _____ Karaçam, İ. (2010). *Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri*. (18. Baskı). İstanbul: İFÂV Yayınları.
- Koyuncu, R. (2018). *Kıraât İlmi Takrib Usûlü*. İstanbul: Çelik Yayınevi.
- Öztoprak, S. (2005). *Kur'ân Kırâati Kırâat-ı Aşer*. İstanbul: Beyan yayınları.
- Pakdil, R. (2016). *Ta'lim Tecvid ve Kırâat*. İstanbul: İFÂV Yayınları.
- Palûvî, Abdulfettah. (1252/1836). *Zübdetü'l-İrfan*, Âsitâne Yayınevi. İstanbul, 2010, (I). (*Zübde*)
- Şahin, A. (2016). *el Münezzel Fi'l- Kırâati'l-aşr Min Tarikeyi't-Teysir Vet'Tahbir*. İsparta: Hayrât Neşriyat.
- Ünal, M. (2015). *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rölü*. Ankara: Fecr Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı :EZEN Yusuf
Uyruğu :T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri :07.12.1974 Rize
Telefon :501 912 3654
Faks :.....
E-mail :yusufezen@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora
Yüksek Lisans	Van YYÜ-SBE-TİB
Lisans	Bursa UÜ-İlahiyat Fak.	1998

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görevi
15	DİB Başkanlığı	Eğitim Görevlisi

Yabancı Dil

Yayımlar

.....

Hobiler

.....

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tez Başlığı

02/12/2019

ÂSİM KİRÂATINDA HAFS B. SÜLEYMAN RİVAYETİ İLE EBÛ BEKR ŞU'BE RİVAYETİ
ARASINDAKİ FARKLILIKLAR VE ANLAMA ETKİSİ

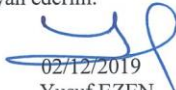
Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 119 sayfalık kısmına ilişkin, 02/12/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 14 (Yüzde Ondört) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

02/12/2019
Yusuf EZEN

Adı Soyadı : Yusuf EZEN
Öğrenci No : 0169203003
Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimler
Programı : Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlimi Anabilim Dalı

Statüsü : Y. Lisans X Doktora

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Cemil KÜÇÜK
02/12/2019

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR
06.12.2019

Doç. Dr. Bekir KOCLAR
Enstitü Müdürü

